

Молода Україна

журнал української демократичної молоді

РІК ВИДАННЯ IX

ЛИПЕНЬ — 1959

№ 61



В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Мих. Ситник, Вас. Онуфрієнко,
Л. Дмитерко, Н. Забіла,
Т. Масенко
ПОЕЗІЇ

П. Гурієнко
ПІСНІ МОЄЇ МАТЕРІ

А. Галан
ВОНА СКАЗАЛА: НІ!

Віт. Логвиненко
СИНОВІ ОЧІ

О. Мар.
ВІДРОДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ З
ДУХА І МОРАЛІ

С. Голубенко
БАЛЬЗАК І УКРАЇНА

В. Сварог
КУЛЬТ НЕДУМАННЯ

Ю. Спасокукоцький
МОЛОДІСТЬ
ПРОДОВЖУЄТЬСЯ

Вісті з України, тощо.

МОЛОДА УКРАЇНА

Видас Центральний Комітет Об'єднання Демократичної Української Молоді.

Редагує Колегія.

Умови передплати в Канаді:

На півроку \$ 1.75, на один рік \$ 3.00, на два роки \$ 5.00. В інших країнах рівновартість канадського долара. Ціна окремого числа 30 центів, а подвійного 40 центів.

MOLODA UKRAINA (Young Ukraine). A Ukrainian Monthly Magazine. Published by the Central Committee of the Ukrainian Democratic Youth Association. Subscription in Canada for 6 months \$1.75, one year \$3.00, two years \$5.00. Single issue 30 c, double issue 40 c.

MOLODA UKRAINA,
Postal Station "E", Box 8
Toronto, Ont., Canada.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Keensington Park Rd.,
London, W. II,
England.

В Аргентині:

"Porohy",
Casilla de Carreo 3184,
Buenos Aires,
Argentina.

У Франції:

Mr. S. Lewitcki,
Rue M. Demenitroux,
Bat. — 4, Eise. — F/97
Centre Petit Pre,
Creteil, Seine,
France.
Post conto:
Paris c/c-8.286 — 55.

В Бельгії:

Mr. V. Vizir,
19 Place Hoover,
Louvain,
Belgium.

НА ОБКЛАДИНЦІ:

Гетьман Іван Мазепа.

Голова ВО УНРади в Італії

Від 8—20 м. м. голова ВО УНРади М. А. Лівіцький перебував у Римі, де відбув розмови з низкою італійських політичних парламентарних діячів і з урядовими чинниками. Зокрема мав зустрічі з головою комісії закорд. справ Маріо Шельба, лідером республ. партії Рандольфо Паччярді, головою комісії оборони Онуфріо Яннуцці, заст. голови палати послів Паоло Россі, послами Паоло Боніні, Анджелло Салонцці, Даніельо де Коччі і Маріо Чінголіні. Також відвідав відповідні чинники міністерства закорд. справ, яким передав меморандум про українську справу. Крім цього склав

він візити голові італ. українського Т-ва проф. Амадео Джіанніні та д-р Енріко Інсабатові, та відвідав видатних українців. Його також прийняв у супроводі д-р В. Федорончука і д-р Ю. Милиника Папа Іоанн XXIII.

На закінчення М. Лівіцький мав конференцію, де говорив французькою мовою на тему "Україна та інші поневолені неросійські народи СССР і сучасна міжнародна ситуація". Про неї повідомляли чергового дня всі римські щоденники. Про це подала також закордонна радіова служба при Раді міністрів у 32 мовах в днях 21 і 23 м. м.

Замах на українську мову

В законі про реформу шкільництва, недавно прийнятому в Києві, є одна постанова, яка обурюватиме наших земляків не лише на еміграції, але й на батьківщині. Вона міститься в статті 9, яку наведемо повністю:

"Навчання в школах Української ССР здійснюється рідною мовою учнів. В школу, з якою мовою навчання віддавати своїх дітей, вирішують батьки. Вивчення однієї з мов народів СССР, якою не провадиться викладання в даній школі, здійснюється за бажанням батьків і учнів при наявності відповідних контингентів.

"Доручити раді міністрів Української ССР розробити заходи, які б забезпечували всі необхідні умови для вивчення і поліпшення якості викладання в школах з українською або іншою мовою навчання російської мови, яка є могутнім засобом міжнародного спілкування, зміцнення дружби народів СССР і прилучення їх до скарбів російської і світової культури, а також української мови в школах з російською або іншою мовою навчання всіма учнями, батьки яких і самі учні обрали цю мову для вивчення".

Спробуймо зіinterpretувати цю постанову. Погоджуємося, що проти першого її речення не можна мати жодних застережень. Право навчання рідною мовою повинна забезпечувати кожна культурна держава також і національним меншинам. Отже в Україні повинні, напр., росіяни мати змогу навчатися по-російськи, поляки — по-польськи,

угорці — по-угорськи і т. д., причому повинна бути узгоджена й українська мова, як мова країни, в якій ці меншини живуть. Коли ж ми візьмемо СССР як цілість, тоді побачимо, що в цьому питанні застосовуються дві різні мірки. В Україні росіяни вчать по-російськи, але в межах РСФСР українці такої спроможности не мають. Бо скільки українських шкіл є на терені Курщини, Вороніжчини чи Кубані, де живуть наші земляки? Чи діти українців, засланих чи переселених на Сибір і в інші кінці імперії, користуються таким самим правом? І не тільки українців, а білорусів, литовців, латишів, естонців та інших? Статистичними даними тут послужити не можемо, але в загальному знаємо, що під цим поглядом стан є більше, ніж оплаканий.

Забезпечення навчання рідною мовою послаблюється другим реченням статті 9, бо тут уже допускається своєрідний плебісцит у справі навчальної мови, отже допускається можливість навчання, напр., українських дітей мовою російською, коли цього захочуть батьки. Таким чином право навчання рідною мовою є не абсолютним, а релятивним. До речі, в такий спосіб було поставлене це питання в "тезах" ЦК КПСС і ради міністрів СССР, але воно не знайшло віддзеркалення в законі ВР СССР. На нашу думку, цілком справедливо проти такого ставлення справи виступали як в Україні, так і на еміграції після того, як "тези" було проголошено.
(Закінчення на стор. 24-ій)

3 нових поезій

Мих. СИТНИК

З Н И М К А

Мій Київ! Ні, лиш вулиця, лиш ріг —
На знімці, що пожовкла вже від часу:
Каштани й парк, і пам'ятник Тарасу
І пішоходи, і трамваю біг.

І хтось такий, незаний, на ходу,
Захоплений недбало апаратом,
Кого ніколи я не буду знати,
Хоч на те місце і коли прийду.

Вилонюся низько фото-папірцю
Поставивши його біля ікони, —
Тобі, Тарасе, й Твоєму Творцю,
Який ніколи в серці не холоне.

О, Києве! Далеко, як стоїш,
А близько ж як твоя усмішка мила...
Візьми ж мене ізвідсіля скоріш —
В свої обійми чи в свою могилу.

У С Н І

Мамо любя, зачиніть віконниці
І напійте липовим наваром...
Що це? Ах, це — домом знову марив
Я у напів сні, напів безсонниці.

Навіть відчував, як пахли спасівки —
На горищі, влечані в полові,
Навіть чув, як дід прийшов із пасіки
І спитав, чи ми усі здорові.

Чув, як батько, істягнувши чоботи,
Ноги мив у ночвах дерев'яних.
Лиш одного не добачив — хто ж бо то
Вніс у хату сонце полум'яне.

Мати наді мною нахилилася —
Може на яку одну хвилину
І я чув, як в неї серце билосся
За своїм, за недостойним сином.

Де ж воно все? Де ж воно поділося?
Що це за кімната — домовина?
Шкода, що так коротко ти снилася —
Радосте безмежна — Батьківщино.

1958 р.

В Н О Ч І

Небо розгорнулося, мов килим
Голубого кольору, й під ним —
Місяця золочене кадило,
Із якого в'ється сизий дим —

Хмарка одинока легкокрила
Заслонила місяць, і в ту мить
Темнота на мене наступила
Чорними своїми чобітьми..

Не відчув я в наступанні тому,
Ані болю, ані ваготи, —
Бо в моєму серці молодому
Вистачало світла й теплоти.

Листопад, 1958 р. Чикаго.

Б Д Ж О Л А

Немов роздмукана жаринка
Передгрозовим вітерцем —
В моє вікно влетіла бджілка
І закружляла над стільцем.

— Сідай, де хочеш, будь, як в себе,
Ховайся в мене від дощу,
Можливо я, ну, хоч чим-небудь
Тебе із щедрістю вгощу.

До мене залітаєш рідко,
Тому приліт нежданий твій.
Я з свого серця вирву квітку
Своїх солодких свіжих мрій.

В ній соки й пахощі вербові
І юности ясна пора,
На ній гарячий слід любови,
Зоставлений біля Дніпра.

Ти будеш пити — скільки сили —
Той мед солодкий, до кінця
І понесеш його на крилах
В чийсь огірчений серця.

1959 р.

Вас. ОНУФРІЄНКО

Л И С Т

Є лист, який не коштує нічого:
Ні марки, ні конверта й олівця, —
Лиш трохи часу тихого нічного
Для тих думок, що їм нема кінця.

Не треба ні доріг, ні листоноші,
Не треба ні везти їх, ні нести, —
Летять думки то гнівні, то хороші,
Летять мої неписані листи.

Летить, думки! Ніхто вас не зупине,
Ніхто не прочитає на путі,
Летить у ніч, як стадо лебедине
У незрадливій темній висоті.

Учора слав я друзям незабутнім
Сто раз уже обдумані слова.
Яким гірким і безконечним буднем
Життя у них безбарвне проплива!..

Так жаль їх, друзів днів моїх дитячих,
Що не цвіли і відцвіли в п'ятні
З теплом, погаслим рано в чистих вдачах, —
Даниною життєвій злій зимі.

Прожити так без радості й достатку,
Із поглядом спрямованим убік,
Проходячи вузьку, зрадливу кладку
Над руслами холодних чорних рік...

Чи ви пили, чи їли, чи сміялись?
Чи ви спочили, випрягшись з ярма?..
Я бачу вас: у праці позгинались,
І де лиш вас, і де лиш вас нема!..

Цей лист мені не коштує нічого:
Не сплю, в вікно осінній дощ шумить...
Лиш трохи часу тихого нічного
І в серці болем треба заплатити.

20. 6. 1959 р.

Жити хочеться завжди: в біді і в незгоді,
 Бо малесенька іскра надії встає
 І осяє те найтемніше насподі
 Що часами до ранку заснуть не дає.

Ми й голодні росли, і від голоду пухли,
 Ми й юнацтво в сорочці в одній прожили,
 Та майбутнє, як місяця золото кругле,
 Нам ввижалося десь за горбами імлі.

Потім села горіли, і слухом незвичним
 Ми ловили нечуваний грім канонад,
 І здавалося все і страшним, і величним,
 І, здавалося, був тому рад і не рад...

Все, здавалося, пройде гірке і солоне,
 Хай мотори гудуть, комусь смерть несучи!..
 Може, нам? Ні, не нам!.. Серце мовкне й холоне,
 Коли розум збентежений каже: "Мовчи!"

Не було тоді часу приміти читати,
 Та й не стало б повір'їв для бачених див.
 Чорне місто в диму, мов страхіття лахмате,
 І я в попелі, наче в затоці бродив.

Вижив. Доля? Не знати, чому до вподоби
 Я припав їй тоді, коли десь тисячі
 Умирали за ніч не від спраги й хвороби, —
 Смерть несли літаків божевільні ключі.

Не збулося багато сподіваних видив,
 На заснулих надіях нові поросли, —
 І по-давньому золото місяць розкидав
 На горбах ще не пройдених диму й імлі.

22. 6. 1959 р.

Малі були колись — малі були турботи,
 А вирости й пішли — ні слуху, ні слідів...
 Надія лиш одна, як плівка позолоти,
 Прикрашує тягар нічних коротких снів.

І дивно, що думки не стрінуться, як птиці, —
 Літають же вгорі в нестримну далину,
 Серця, бува, дзвенять, як дзвони на дзвінниці,
 Почувши вість якусь, веселу, чи сумну.

Про матерів своїх, посивілих заранні,
 Пригадують не раз і дочки, і сини;
 Летять, летять думки, не перші й не останні,
 Із пралісів і міст, з усюдин чужини.

А матері... О, ні, і тяжко уявити,
 Й хотілося б узнати, чи дома десь, чи ні..
 Та що там! Це ж вона: обличчя сумовите
 І хусточка стара на ранній сивині...

Вона це із газет тремтячими устами
 Запрошує: вертайсь, не знатимеш біди.
 Та серце каже: ні, те саме тут, те саме,
 Що ти зазнав колись... не їдь сюди, не йди...

І як мені болить, коли у свята бачу,
 Що мати тут чужа — і сита, й не сама...
 Завіщо щастя їй: за працю, чи за вдачу,
 За молитви якісь, яких у нас нема?..

І що я дам своїй за всі її турботи,
 За колисковий спів, за сльози, за слова?
 Думки лише пошлю її думкам напроти,
 Якщо після війни вона ще десь жива.

12. 6. 1959 р.

П. Гуріненко

Пісні моєї матері

Передруковуємо (з одним незначним скороченням) з київського журналу "Дніпро" ч. 3 за березень 1959 р. "образок" молодого письменника Петра Гуріненка, автора збірки "Червона скеля". Творчість П. Гуріненка присвячена передусім життю простих людей, переважно селян Закарпаття. Один з київських критиків так оцінив творчість П. Гуріненка: "Письменник тонко відчуває природу; пейзажі в його творах — це органічне ціле з загальною тканиною розповіді. Природу ми бачимо очима героїв, і вона в певній мірі завжди передає їх настрої... П. Гуріненко уважний до мови; він звертає пильну увагу на ритмомелодику фраз, на їх ясність". (Дніпро", ч. 4, за квітень 1959 р.)

Редакція

Брови у Тараса Григоровича насуплені, погляд задумливий, але звеселяє журне обличчя материн рушник навколо портрета — білий, тонкий рушник з льняного полотна, що на ньому палкі рожі ясніють, пломінка красоля жактить і хрещатий барвінок стелиться.

Вишивала-мережила його мати моя. Була вона тоді ще молодою, хоч трьох нас, хлоп'ят, уже від землі підвела. І всього-то заповочі мала: червону, оранжеву й зелену. Червону — для руж, оранжеву

— для красолі, а зелена, звісно, йшла на барвінок.

Літа молодії, мов птиці бистрі, пролетіли. Сива мати моя давно вже онуків колише, а рушник той, здається, тільки вчора гаптований: новий-новісінький, і заповоч не злиняла — червона, оранжева і зелена.

Є на рушнику й четверта барва. Вона незбагнена, невловима одразу, але така яскрава, що в очах мерехтить. Од неї серце б'ється бентежно й радісно, і пісня далека, прекрасна, мов мрія юнацька, вчувається, тихо гучить.

Міняться відтінки четвертої барви, наче лазурове повітря над степом гарячим леліє, наче синій Дніпро по зернистим піску струмує.

Звідкіля ж узався четвертий незбагненний цвіт?

Пливуть, линуць згадки. Бринять струни в душі моїй, виспівують про молодість матері, про її нелегкі літа. Чую тихий, ледь вловимий спів... Хтось колискову веде.

Таки справді звучить колискова — найніжніша, найчистіша пісня у світі. Слів у ній немає, а музику й дитя безсловесне розуміє, серцем маленьким вбирає, п'є, мов тепле, живильне молоко з материнських грудей.

Риплять вервечки, гойдається колиска, а зморена працею мати, чую, співає над братом молодшим

моїм. Мелодією чистою, мов аквареля, мов голос скрипки, малює вона синові, надії своїй, чарівні видовиська. І соловейко в тій пісні співає, і листя тонке шелестить, і квіти урочі цвітуть.

Сонце весняне у вікно добивається, здається, по склу стукотить; осяває колыску хитку і схилену матір. Пісня сповняє серце дитини солодким щемом.

Ой, цвіте-розмаю, пісне материнська! Малому синові ти необхідна, як чисте повітря, як ласкаве сонце і земля квітуча!

Бринять, виспівують струни в моїй душі. Озвалася нова, голосніша. Про що ж вона дзвенить?

Надворі хуга лютує, сніг по шибках січе, гуде вельми вітер у високому комині.

Нас троє в хаті. Страшно малим. Хукаємо ми в змерзлі долоні. Чомусь верзеться казка про гусей "сірих, білих, волохатих". Та ось рипнули двері, і в хату зайшла мати. Лице в неї розчервонилось від морозу, хустка запорошена снігом, очі, мов вода з лугової криниці, блищать. Наша добра, молода мати. Ми лопотимо босими ногами назустріч їй, тулимося до холодного кожуха, не даємо кинути на долівку оберемок соломки, перетягнутий рядном. Солома колюча, жовта, пахне снігом і житом.

Одчайдушно гуготить у печі вогонь, реве, мов очманілий звір. Сухий жар пливе по хаті. Мати співає, пораючись. Слова звучні, мелодія за серце бере. Принишкли ми, слухаємо, як заворожені. Ллються слова про те, як молоденький козак із коханою прощався, коня вороного сідлав, шаблю найгострішу брав і їхав боронити рідний край від тарина-турка, від ляха-пана. Серцям стає тісно в грудях. І ми вже летимо на прудких конях разом з мужнім козаком боронити Україну.

Материна пісня, як крила, у нас за плечима. Вона гріє, як гуготливий вогонь, щойно розпалений ненею в печі.

Бачимо ми, як мати випростується і полум'я відваги спалахує в її очах.

Бринять струни-згадки в моїй душі. До їх хору прилучаються все нові й нові.

Я чув, мамо, твій спів і в полі, коли ти разом з жінками копала буряки. Як зараз пам'ятаю: осінь була пломениста, мов із золота кована, і ясна, як твої очі, нене.

Пісня дзвеніла, рвалася до синього неба. Здавалося: їй не сила розлучитися з землею, на якій вона вродилася. Завмерши, слухали її гінкі тополі-райни, мов дівчата стрункі. Зелене листя тріпотіло і теж, далєбі, співало.

Я, восьмиліток, біг по м'якій землі до жіночого гурту, до тебе, мамо, щоб стати поруч і теж копати буряки.

Пісня навіки поселила в моєму серці любов до праці, уклінну повагу до роботящих людей. Уже в ті далекі дні я вчився розуміти, що труд людський прекрасний, як пісня народу.

Гуде, повідає про минувшину найніжніша струна. Я весь — увага, бо знаю: вона розповість, звідки взялася на білому рушнику ота четверта ясна барва.

Сонце на вечірному пружі. Мати сидить на призьбі. Обличчя в неї шарке, задумливе. Шоки, чоло, уста щедро опромінені цілоденним сонцем, вкриті золотом смагою. Шкіра ніби теж сіє світло, ввібравши його зайвину. Я, вже школяр, примостився біля матері і дивуюся, як воно ото виходить: руки у неї чорні, шкарубкі, а полотно ж біле-білісіньке! Поглинута роботою, вона не помічає мого погляду. Заполоч на колінах у неї: червона, оранжева й зелена. Поволі, на моїх очах, розквітають на сніжному полотні палкі рожі, зеленіє барвінок, несміло проступає красоля. Підійшла сусідка, стала коло нас, склавши руки на грудях. На щоці в неї жовтіє соняшниковий пилок, а очі горять радісно. Ні тіні заздрости в них, бо нема в чесному серці місця для кривдного почуття.

Літає голка, метляється заполоч, і дзвінко гучить пісня про Україну..., про життя хороше і людей завзятих, про щиросердну любов.

Чистий, як з голубого кришталю литий, дзвін неба висить над землею. Від хати, куди не глянь, скрізь він голубіє. Вітерець шелеснув — уже, здалося, задзвеніло, заспівало вгорі, ніби хтось там, у високості, сонце хитнув і торкнувся ним небесного дзвона.

І тут я помітив, що по білому полотну гаптується ще й четвертий цвіт. Він розбігся між тими, трьома, видимими. Враз, мов осяяний спалахом, я зрозумів, що четверта барва — то слід материної пісні. Мелодія пісенна губила по рушнику мінливий цвіт.

Мати змовкла, відкушуючи нитку, а пісня однак бриніла. Я дивився на рушник і виразно чув коливкі, хвилюючі звуки.

Пісня жила.

З тих пір проминули літа. Всього було на віку, але й досі, лиш гляну на рушник, і вже чую, як мати співає.

А таки співає!

Чотири барви на рушнику. Четверта — найясніша!

Це коли глянути на нього з серцем незаскнілим!

Рушник і досі новий-новісінький. Слід пісні сяє вогнем незгасимим між шовками. Він червоний, голубий і водночас — синій, оранжевий. Він усіх кольорів райдуги. Живий цвіт, живий, як вірші й думи Тарасові!

Спасибі ж тобі, мамо, що ти назавжди поселила в моє серце рідну пісню. О, пісне-ладо! Коли ти йдеш із серця чистого, то тебе і глухий почує, і сліпий цвіт твій незбагненний серцем розрізнить.

Ти всевладная, пісне материнська!

ВИЙШОВ З ДРУКУ НОВИЙ РОМАН

Уласа Самчука

„ЧОГО НЕ ГОЇТЬ ВОГОНЬ“

288 сторінок

Ціна \$3.75

У видавництві "Молода Україна" можна набути за \$3.00.

Анатоль Галан

ВОНА СКАЗАЛА: НІ!

I.

Не вгаваючи й на хвилину, скиглив і бризкав іскрами обточуваний метал. Тяженні безформенні "болванки", грубі залізні бантини поволі набували того вигляду, якого хотів надати їм майстер. Фабрика склепінь виконувала термінове замовлення фірми мостового будівництва.

Білоус нахилився над черговою бантиною, щоб підняти й віднести до машини. Він якось не подумав про її вагу, здавалось, отак покладе на плече й тихо, балансуючи, рушить. Білоус міг би попросити допомогти йому. Робітник, хоч і чужинець, ніколи не відмовить у допомогі товаришеві. Та наче щось запротестувало. Дрібниця! Не такий уже він старий. Але коли бантина лягла на плече, перед Білоусом закружляли вогненні кола, молотами загупала в вуха кров, бантина, немов розколювала надвое тіло, тягла до землі. Впаде! Білоус напружив усю силу волі й ступив два кроки наперед. Тоді всередині щось тріснуло, обірвалось тихо, майже невідчутно, як іноді рветься нитка в руках кравця. Але тіло пронизав нестерпний біль. Вага покотилася в одну сторону, людина в другу. Зразу ж прискочив цеховий майстер, глянув на бантину, спробував її підняти й покрутив головою.

— Чи він здурів?

Майстер уже хотів кликати лікаря, як Білоус відкрив очі й поволі, кривлячись, устав.

— Не турбуйтеся, — сказав він, — це я спіткнувся.

— Працювати можете?

— Можу. А чому ні?

— Добре. Тоді виносьте на купу стружки, це не тяжко. І не спішіть.

Майстер шкодував цього сумлінного робітника, що два тижні тому прийшов на фабрику. Хто він? Чим займався досі? Йому доручили підносити до машини матеріал, але зовсім не вимагали брати щось понад силу. Він не один підношувач. Тяжче залізо носять удвох і втрьох.

Білоус підмітав блискучі, наче срібні, стружки й малими відерцями носив їх надвір. Та коли б хтось заліз у його шкіру... Кожен рух спричиняв Білоусові біль, кожна напруга викликала напівзапаморочення. Богу дякувати, стрілка на годиннику підлазить до п'ятої, а завтра субота, фабрика відпочиває.

Білоус як-так приплентався додому. Біля фіртки зустріла його десятилітня донька, не рідна, випадкова, так само, як випадкова була дружина. Десь у таборі глибоко вразили його злякані очі ще молоді жінки. Він почав заходити до неї, помагав, чим міг, і врешті запропонував:

— Я один. Ніколи не мав родини. Вашого чоловіка замучили. Якщо я не бридкий вам...

У бідній таборовій церкві повинчав їх священник-біженець, і ось уже п'ять років вони живуть разом.

— Тату, я так на тебе чекала. Наша мама знову захворіла...

Білоус ще більше зблід. Жінка була хворовитою, часто нарікала на серце, і лікарі категорично заборонили їй усяку тяжку працю.

— А я й прийшов, — поцілувавши дівчину й силкуючись усміхнутись, сказав Білоус. — Ходімо, маленька, до хати.

Ті ж злякані великі очі глянули на нього з ліжка.

— Василю, вибач мені, я не могла приготувати обід. Іруся їла яєшню й пила чай.

— А ти?

— А я? Мені нічого не хотілось...

Білоус одразу ловить неправду в тих словах. Не хотілось... Він знає, що сьогодні не було дома грошей. Коли б жінка не захворіла, вона позичила б десь. Значить, яєшні вистачило тільки для Іри.

— І моя бідна хворенька Ганя ще турбується про обід? А ось я зараз приготую. Бачиш, маю капітал.

Білоус одвернувся до вікна, наче, щоб зручніше було дістати з кишені гроші, а насправді зціпив зуби й так постояв хвилинку із закритими очима. Ох, який біль!

— Заплатили... — напівзапитливо, напівстверджуюче сказала Ганя. — Ну, слава Богу!

Подружжю Білоусів не щастило. Сяк-так стягнулися вони на сяку-таку хату в далекій околиці міста, зате працю весь час була проблемою. Бай-дуже, що Білоус належав до інтелігентів, він давно при звичайвсь заробляти хліб руками, а не мозком, він ніколи не шукав легких умов, але ж роки... До чого прикро людині, ще повній сил і бажання змагатися з долею, чути:

— Вам п'ятдесят? Шкода, але ви старий для нас.

Перед тим, як влаштуватися на фабрику, Білоус був три місяці без праці. Обійшов безліч підприємств, але скрізь одне й те ж:

— Шкода, але ви старий для нас.

Тому Білоус старався тепер робити за двох і дав собі слово не здатись, не йти до фабричного лікаря, бо... хто зна, як він подивиться. Може, дасть висновок: нездібний до праці. І тоді йому, як тільки-що найнятому, неоформленому в синдикаті, мовчки покажуть на двері.

Похитуючись, Білоус сховався до крамниці, купив усе, що потрібно, й незабаром у хаті весело шумів примус. Жінка дивилась на гарне тонке Василево обличчя з посрібленою головою й думала: чому він так жаліє її — простеньку, малописьменну, ще й слабосилу до того. Не було місяця, щоб Ганя кілька днів не лежала в ліжку. І тоді цей другий її чоловік — пан, адвокат у минулому, засукавши рукава, варив їжу, прибирав у хаті, мив підлогу, чепував і пестив нерідну дитину. Так, він любить Ганю, але ця любов якась дивна, дуже жертвенна, незрозуміла для жінки. Вона пішла за нього заміж, бо не було де подітися з дитиною, вона не думала про якусь любов. Часто в душі Гані боролися два

почуття: безмежної вдячності чоловікові і... прикрого усвідомлення різниці між ними. П'ятдесят і тридцять — це досить високий паркан. А ще ж — бідність. Ганя знає, що чоловік віддав би все, щоб підлікувати жінку, і вона б одужала, розцвіла б, як жоржина, але нема тої матеріальної змоги.

Ганя іноді ставала перед дзеркалом... Коли б не надмірна блідість — мало зустрінеш на вулицях таких облич. Щось від Рафаелівської Мадонни було в рисах простенької української жінки, яка про Рафаеля ніколи й не чула. І ось золотоперими птахами пролітають кращі роки, а може вже незадовго дмухне крижаним подувом кістлява пані, озброєна косою, і разом упадуть золотопері, обернуться в грудки землі, як обертається зрештою в них усе видиме.

Білоус нагодував дружину й доньку, поїв сам, і тільки-що хотів лягти відпочити, як раптом біля хати загуркотіло авто і хтось постукав у двері.

— Дозвольте зайти?

— Будь ласка.

— Вибачте, — сказав майстер цеху, — я до вас непрошеним, але трапилась помилка з розрахунком, вам не додали грошей. Отже, я привіз, бо мені по дорозі...

Майстер говорив це все, дивлячись на Білоуса, і лише в останню хвилину його зір сковзнув по ліжку.

— Це ваша... дружина?

— Так. Прошу познайомитись. Головний майстер нашого цеху, сеньор Омаро...

Смагливе обличчя еспанця дивно спалахнуло.

— Ви хворі, пані? Яка прикрість! Адже й ваш чоловік сьогодні...

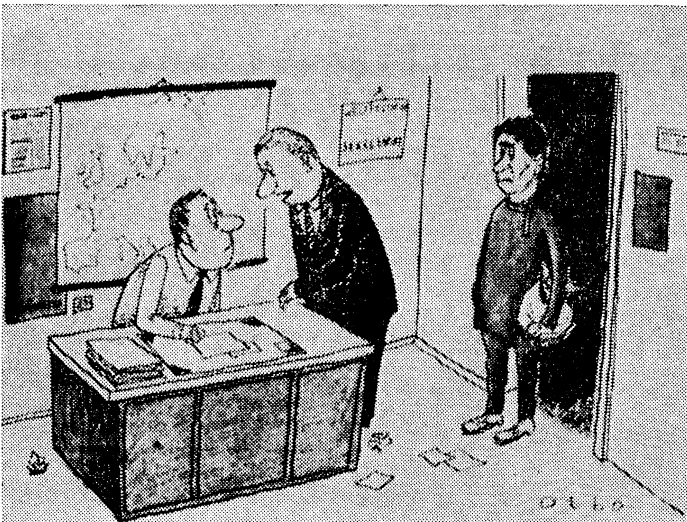
Білоус кашлянув і непомітно для жінки примружив одне око.

— Ваш чоловік мав недобре передчуття, все в нього падало з рук. І що ж у вас?

— Серце, — відповіла Ганя, — це вже давно, звикла...

— Ну, знаєте, до цього звикати не дуже приємно. Між іншим, у мене є добрий знайомий, лікар,

ДО ВІДЕНСЬКОГО ФЕСТИВАЛЮ



В секретаріаті фестивалю: "Чи ми запросили його на фестиваль? Він каже, що репрезентує молодь советських концентраційних таборів". (З віденського журналу "Голос молоді").

і якраз у цих сердечних справах. Дозвольте привезти?

— Ні, ні, — зніяковіла Ганя, — ми не маємо змоги заплатити.

— Ах, мій Боже, при чому тут плата? Кажу вам, мій добрий знайомий, власне, приятель і слухати не схоче про якусь плату, коли я його попрошу...

Не чекаючи на відповідь, Омаро швидко попрощався.

— Допобачення. Спішу. Ще раз вибачте, що потурбував.

Коли авто віддалилося від хати, жінка запитала:

— Це твій начальник, Василю?

— Так. Дуже здібний. Працюючи, учиться й скоро буде інженером.

— Добра людина, мабуть. Бач, привіз недодані гроші...

Білоус саме думав над тими грішми. Він уже давно підрахував, скільки йому належить, і дивувався своїй помилці, а ще більше помилці бухгалтерії. Чи це не компенсація особисто від майстра за сьогоднішній випадок? Але з якої речі? Майстер багатий, так, проте, чи обходить його якась біда з підлеглим?

Ліг спати Білоус, та майже всю ніч не спав. Страшенно боліло всередині, наче голка стрибала там, наче хтось припікав розжевреним прутиком. "Ні, не здамся, — переконував себе Білоус, — терпітиму три місяці, а тоді вже, згідно з законом, заплатять за хворобу"...

II.

Дні минали для когось швидко, а для Білоуса їх наче хтось розтягав удвічі. Рятувала тільки витримка, давня звичка без скарги переносити фізичні й моральні страждання. Була й ще одна віха, немов би компенсація за власний біль. Лікар, що його таки привіз Омаро, привернув Гані здоров'я. Зникли серцеві атаки, на блідому обличчі появився свіжий рум'янець, і в синіх очах заискрилася життєрадісна усмішка. Оце й надавало Білоусові сили. Людина потребує когось або щось любити, інакше всередині неї виросте сухий мох, що зветься егоїзмом, і заглушить усі добрі почуття. Так трапилося, що без радості минула Білоусова молодість. Спочатку різні фронти, потім п'ять літ колимської каторги, потім війна. І тоді він зустрів Ганю... Може, це було й необережно — в'язати себе з нею, але... як же хотілось мати хоч крихітку тепла для себе! І ще хотілось другої, вже своєї дитини, щоб не вимер рід, щоб той рід повернувся колись на батьківщину... Але лікарі попередили: з хворим серцем дитини мати не можна. Отже, чи не прийде час тепер?..

Білоус був і лишився наївним. Йому не приходило до голови, що відвідини Омара були зовсім не випадкові. Хтось сказав еспанцеві, що старий має красуню - дружину, і чому б Омарові з нею не познайомитись? Майстер тепер два - три рази на тиждень відлучався з фабрики, наче б за матеріалом, а насправді він знав, що Ганя, відправивши доньку до школи, зостається одна... Він був певний у своїй перемозі, бо хіба ж може старість суперничати з молодістю?

— Ганю, я люблю вас, люблю! Не для забави, о, ні! Я хочу, щоб ви стали моєю дружиною, щоб ми ніколи не розлучались...

Нестійке жіноче серце млосно стискалося. Цей багатий красунь, майже її ровесник, пропонує чудесне майбутнє... Але щось забороняло жінці сказати: так. Наче обняла б, пригорнула, кинулась би з моста в воду, а замість цього вона відводить убік пожадливі руки Омара й заперечливо, хоч і не-певнено, хитає головою.

Та це зрештою витівки. Омаро твердо вірив у те, що фортеця піддасться, що мусить вона колись упасти... І настав момент рішучої розмови.

— Ганю, я не можу без вас жити, не можу й одного дня. Ну, що вам у вашому старому чоловікові? Та він же каліка. Я його тримаю тільки заради вас, а так — давно б вигнав...

Жінка широко розкрила очі.

— Чому ви кажете — каліка?

— А ви не знаєте? Та ж він підірвався колись і тепер ледве ходить. Я йому дозволяю іноді сидіти на роботі, бо, бачу, ось-ось упаде...

І тоді Ганя з болем і соромом пригадала, як схуд за останній час чоловік, як він жалісно кривився, коли доводилось йому за чимсь нахилитись, як тихо стогнав ночами. І жодного разу не почула жінка скарги від чоловіка, навпаки, він потішав її, підбадьорював, завжди старався розважити. Так ось вона, людина!

Коли б Омаро передбачив, який ефект буде від його слів, очевидно він би їх нізащо не вимовив.

З палаючими щоками жінка підвелася з місця й показала рукою на двері.

— Прошу вас вийти!

— Що?!

— Прошу зараз же вийти, і щоб я вас ніколи тут не бачила. А чоловіка можете вигнати хоч і сьогодні. Якось обійдемося.

Простенька жінка зрозуміла, що таке — справжня любов. Вона відмовляється від егоїстичних вигід. Вона мовчки страждає й не хоче, щоб хтось ті страждання помітив. Вона готова на все, не вимагаючи жодної заплати.

Ніколи ще Білоус не бачив такого ставлення до себе, як у той день.

— Василю, мій Василю, чому ти нічого мені не сказав?

— А про що, власне?

— Про що? Добре. Можеш мовчати. Тільки тепер я тебе заступлю, розумієш? Поки не одужаєш, забудь, що ти мусиш іти на працю.

— А я вже маю право хворіти...

— Маєш право? А раніше не мав? Ні, ти вже туди не повернешся, ми знайдемо щось інше, щось придумаємо.

В затишній хаті голубів вечір. Іра готувала на завтра шкільні завдання. Якось тиха радість сновигала з кутка в куток, а найбільше радості було в синіх очах, що загубили зляканий вираз і сміливо дивились у майбутнє, хоч воно й не обіцяло квітів під ногами.

І ніколи не довідався Білоус, яка загроза висіла над його особистим щастям.

Віталій ЛОГВИНЕНКО

СИНОВІ ОЧІ

НОВЕЛЯ

Розцвів ранок — рожевий, пестливий. Високо підбилося сонце і визбирало роси, нанизало на свої густі промені темнозелене листя спінених каштанів, розкидало всюди ясне світло.

А матері й світ немилий. За нестримними слізьми вона не бачить всієї тої радості весняного ранку, — в очах її безпросвітна ніч. Мати, згорблена, не-



мічна, мов забута сива билинка, сидить у передпокої станції швидкої допомоги і жде жахливого кінця.

Чергова медсестра в білому халаті, спершись на телефонний столичок, сумно перебирає золотисте волосся: жаль дівчині цієї нещасної матері — певно знає, що збитий на вулиці грузовиком і доставлений годину тому її син безнадійний.

Жінка сидить мовчазна. Захолола, безвідрадна. Ніхто вже не втішає її, бо знають, що то будуть зайві, фальшиві втішення.

Вся у минулому, у тих днях, коли стрівся на нерівній дорозі жіночого щастя він, батько вмираючого сина, котрий зійшов до них у місто військовою добою з великого військового корабля. Моряк перехопив її, молодесеньку, в неугавному порту під стрілами кранів-журавлів, запропонував свою любов.

“Оксано, — сказав, — я всієї тебе не хочу, дай мені лише малесеньку часточку свого серця”. Вона віддала морякові усе серце, а взамін узяла собі сина — геть чисто схожого на батька: сміливого, міцного, з темнозеленими, як море, очима.

Годувала кровну дитину і невідривно вдивлялась

у морський простір — виглядала знайомого корабля.

Минали дні, тижні, місяці. Давно відгукотіла війна. Багато заходило до них у порт кораблів, а той, що забрав дівоче серце, більше не з'явився.

Доля зобидила її. Невже і цього разу зобидить? Ні, вона, мати, не має права отак німо сидіти і чекати синові трагедії. Її молодість вже спливла разом з світанками воєнних днів, але йому, синові, ще треба жити, бачити оцей сліпучий від сонця ранок, за який десь загинув батько-моряк.

Де вона взялася, оця нагла смерть?

І жінка схоплюється з стільця, дрібними кроками поспішає до дверей, що ведуть у сусідню кімнату, в якій лежить її син.

— Оксано Микитівно, — зривається від телефонного столика медсестра. — Оксано Микитівно! — І хоче її перехопити. — Туди ж, моя люба, вам заборонено... протипоказано, — пояснює дівчина і бачить, як своїми словами роздмухує в жінці злість, що виказується і в стурбованому різкому погляді і в хворобливому блиску темних зіниць.

Мати кинулась до дверей операційної, але досі така рішуча, зупинилась чомусь перед дверима. Вся в напрузі, прислухалась, що діється там, за дверима. Звідти чутно притишений голос:

— От і все... Він уже в стані клінічної смерті.

Хтось невпевнено:

— А не спробувати ваш останній метод? Серце у хлопця молоде, повинно витримати.

— Тут, шановний колего, ніщо вже не допоможе... Це — кінець.

— Так... — Настала мовчанка.

За хвилину мати знову почула притишений і ніби ніяковий голос:

— В інституті Філатова лікується військовий моряк, котрий втратив зір при пошкодженні парової турбіни. Доцент Мельник дуже просив... Морякові треба зробити пересадку рогівки. Чи не дозволили б ви зв'язатися з інститутом академіка Філатова і повідомити про... нашого пацієнта?

Його перебив владний, рішучий:

— Але ж як до цього поставиться хлопчикова мати? Ви розумієте, шановний колего, що таке материнські почуття?

Оксані Микитівні пекуче вдарила в голову кров. Жовті кола попливли перед очима. Горло здавило спазми. Намагалася закричати і не могла. Тихо, майже пошепки, вимовила:

— Синочку мій... дитино...

Немилостиво вхопила себе за горло, щосили цупкими пальцями. Тишу передпокою розітнув відчайдушний материн крик:

— Си-и-ну-у-у!

Вона почала битися головою об одвірток.

Чийсь наполегливі руки відірвали жінку від дверей і внесли до ближчого кабінету.

Мати поривалась визволитися від непроханого добродійника, але це їй не вдавалося. Принишкла. Нервово тіпаючи повіками, стояв над жінкою, ку-

саючи сині губи, хірург. Він дивився їй прямо в очі, в темні заморожені очі.

— Я все чула... все, — простогнала.

Хірург зблід, але вимовив твердо:

— Не судить нас, ми чесно за нього боролися.

— Знаю, — і закрила обличчя руками. — Врятувати мого Колю ви не змогли... Тож... — несподівано схопилась. — Я все чула... Я згодна... Допоможіть хоч тому морякові...

... І знову посиніла, зламалася в колінах. Мовби уві сні її спекли гарячою голкою шприця і пекучим розливом рідини, що ввели в кров. Опам'яталася.

— Їй вже краще, — сказала медсестра.

З несподіваною різкістю мати схопилась з кушетки — виносила сина. І хоч він був зовсім прикритий, мати впізнала його. В розпачі зірвала простирadlo.

Злякано відсахнувшись від мертвого сина, приголомшена горем, жінка вчепилась хірургові в руку:

— Ні, ні, я нікому його не віддам! Поверніть! Негайно поверніть!..

II

Щоранку я зустрічаюся з морем. Мій будиночок вмовстився над самою стриминою, до якої припадають і припадають морські хвили. Ніяк не налюбуюся тобою, завжди неповторне море. Любе ти мені при всякій нагоді. І тоді, коли цілими днями вбираєш в себе жарке сонячне проміння і наскрізь просвічуєшся, і тоді, коли приносиш на своїх хвилях осінні тумани, в яких сліпує тільки що зійшло сонце, і тоді, коли твої розлючені вітрами темнозелені вали оскаженіло вигинають спини і злобно накидаються на мою стримину.

А скільки у тебе пісень наслухаєшся, море! Є схожі на мелодійні дівочі, є — на материнські колискові, а є суворо-грізні, немов на війні.

В пісні — наша душа. Ти, море, теж маєш душу. Як і ми, ти зазнало і радощів, і горя.. Це не лише я так думаю про тебе. Це сказав мені мій друг-моряк, з котрим ми стрічаємося на стримині.

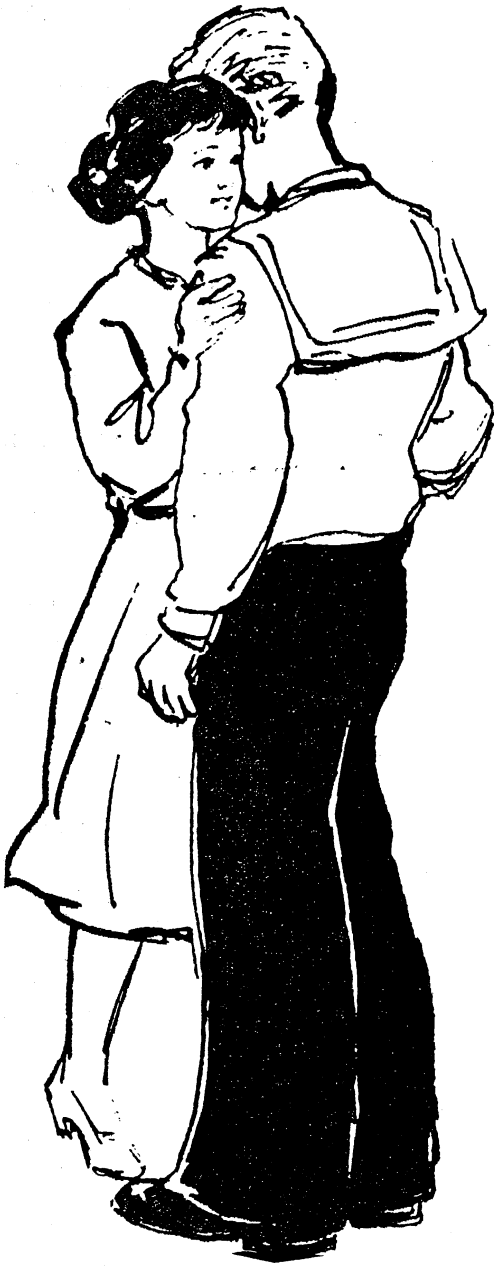
Ми сидимо удвох на лавочці і говоримо про все на світі, а найбільше про море.

Як і я, Віктор не байдужий до нього. Коли згадує якийсь із походів, в котрому брав участь, хлопець увесь спалахує негасимим внутрішнім вогнем, голос у нього стає лунким, немов розігрітий дзвін; інший, зовсім інший Віктор сидить тоді біля мене. Хіба що ота наївна дитяча посмішка незмінно ви-тає на його губах.

— Дехто лякається морських штормів. А я вважаю: щоб пізнати силу моря, треба бачити його в шторм.

Віктор кладе мені на коліно свою руку — вона ледь відчутно тремтить.

— А я бачив, — сказав гордо. — Взимку під Судаком. Кораблі йшли кільватерною колоною назустріч штормові. Море то провалювалося під нами, то заступало шлях хвилями, а ми долали море.



Свистів вітер, крутив вихори бризок і велетенськими стовпами зводив до хмар. В щілину між хмарами пробилось сонце і освітило море. Сяйво я лише уявляю собі — на півночі мені не доводилося бувати, та певен, що саме тоді я бачив таке сяйво... А потім заступив на вахту біля турбіни. — Помовчав, і вже якось раптом з пожвавленням: — А я ж великий мандрівник — у мріях, звичайно. Людське життя коротке і люди вмирають, пізнавши лише крихточку світу... Після демобілізації мав намір піти на торговельний... Подобається мені професія моряка. Сувора, вимоглива... стихії багато.

— А батьки ж як? Погоджувались?

— Наше село у війну спалили фашисти.

Тінь лихої згадки торкнулась його ніжнього обличчя, і воно враз посуворішало.

А я вже картав себе: який-бо необережний завжди в розмові з людьми.

— Брат... чи сестра у вас є?

— Сестра... милосердя, — і знову зарум'янивсь.

— Красива... Галочка. Та ви її напевне знаєте. Незабаром прийде до мене, забере обідати. — Іще просяяв... — Така настирлива. Доки не з'їм миску борщу, дві котлети і не вип'ю компоту — не відступиться. Знаєте, я ще себе ніколи так добре не почував. Працювати б мені. Аж руки сверблять до чогось важкого, за мозолями скучили.

Десь в алеї клінічного парку застукотіли каблучки жіночих черевиків. Ближче...

— О, це вона, сестричка, пізнаю її ходу, — зрадив Віктор.

Галочка не прийшла, а прибігла. Схвильована. Засапалася. Слова не промовить. Під синьою блюзкою, немов стривожені морські хвилі, важко дихають дівочі груди.

— Вітенько. Є... є... — І вхопила хлопця в обійми. — Чуеш, є очі...

Поцілувала в щоку.

І тоді Вікторові набігли мужні матроські сльози. Вони були щасні, як і сонце, котре світило їм. Скопилися з чорних вій і затремтіли, щоб не впасти на гарячі камінці. Таких сліз не соромляться, їх не витирають.

III

Білі квіти за вікном, білі на вікні. Білим-біло: халати, марльові пов'язки, порт'єри, операційний стіл, стіни, фарбована підлога.

Первозданна тиша. Первозданна і одвічна.

Асистенти і сестри ходять у пантофлях — нечутно, крадькома, немов бояться розбудити хворого, прогніввити доцента Мельника — суворого чоловіка, у якого вже міцно сіла сивизна на скроні, на брови, на давні вуса.

— Як самопочуття, друже? — м'яко, неголосно крізь пов'язку питається доцент, перевіряючи приготування інструменти.

Моряк лежить на столі горілиць, випроставшись. Очі йому забинтовано, голову трохи закинута назад.

— Хороше, — всміхнувся своєю наївною пошмішкою Віктор.

— Приємно. Спати не хочете? — теж неголосно, аби не порушити спокою в хірургічній, запитує доцент.

— Ні. Вночі виспався.

— Снилось вам що?

— Так...

— Цікаво. А що саме?

— Море... І я один в оксамитовім морі. Пливу начебто, пливу на хвилях... Легко мені, навіть сил не розтрачую. І чайки надо мною. Багато чайок, невідь звідки взялося стільки... А попереду берег, далекий... звабливою зеленою смужкою видніється.

— І ви, Вікторе, допливли до берега?

— Не пам'ятаю, здається, доплив.

Знову мовчанка і благовісна тиша.

Таємниче відчинилися двері хірургічної і в відхиленні з'явилася голівка чорнявої сестрички.

— Іване Остаповичу, на хвилиночку...

— Ну що? — не звишуючи голоса, суворо запитав доцент і нахнюпився увесь. Його сіре, немов на негоду, обличчя затінили сиві мичкуваті брови, що насунулись аж на самісінькі вії.

— Просять вас, — пояснила сестра.

— Хто просить?

— Я... я, — загукала з коридора жінка. — Це я!...

Коли йдеться про своє кровне, мати вже не мати, а тигриця, і стримати її неможливо. Оксана Микитівна грубо відштовхнула від дверей дівчину і вдерлася до хірургічної. Чорна, страшна як смерть. Їй усе байдуже — нічого не спинить.

Іван Остапович, котрому довелося зазнати в медицині всього, — і несподіваностей, і прикростей, і зневагу — рішучий, звичний до всього, лише хапнув йодного клінічного повітря і заціпенів.

— Очі!.. Синові очі віддайте!..

Обірвала гнів. Заблагала, заводала до всіх, кого ще бачила перед собою:

— Любі, дорогі, рідні... віддайте, — і немічно простягала руки.

І тоді тихим, глухим голосом озвався Віктор:

— Мамо, чуєте, мамо... підійдіть... Я ждав вас... давно ждав.

Хитнулась, замовкла. Німа.

— Підійдіть... Це я, Віктор.

І вона наблизилась: обережно, ледве пересуваючи обважнілими ногами. Постояла над ним. Схилилась, погладила йому конопляний чубок.

— Я знав, що ви прийдете, мамо.

Заридала, припала до його руки, гріє її біля свого серця...

Плине час. Як і завжди, ранками я виходжу до стримини на побачення з морем.

Над стриминою шугають і кигичуть чайки, на стримину кличуть когось.

Може, тебе, Вікторе? Я теж чекаю отут, на цьому місці, де ми зустрілись і потоваришували. Скучив за тобою, моряче. Коли ж то настане твій ясний день і ти зрячий вийдеш сюди? Настане таки. Галочка сповістила мені, що операція пройшла вдало і тобі незабаром розв'яжуть очі: великі темнозелені, як море.

І я діждався Віктора. Пізнав здалеку, на сходах клініки, якими зводили його Галочка і ще якась жінка. Здогадався: то ж Оксана Микитівна.

Медсестра провела їх до стримини і залишила на самоті. Значить, і я буду зайвим. Тому вирішив цього разу не підходити.

Отак стоятиму віддалік і милуватимуся ними.

Вони — мати і син — на самому краєчку стримини над блакитною морською долиною. Блакитною-блакитною, як молодість.

А в морі при самісінькій обрії два білих лебеді — два паруси.

Довго так стояли мати і син — про щось думали своє. Напевне, про найдорожче в світі — про життя.

Розтанули в неозорій блакиті білі паруси, і Оксана Микитівна відвела погляд від моря. Пригорнула до себе Віктора, тричі поцілувала. Потім довго-довго дивилася йому в очі, в живі синові очі, і не могла надивитися.

Як прекрасно, що є на землі матері!

Відродження культури з духа і моралі

(З думок Альберта Швайцера)

Відродження культури не має нічого спільного з рухами, що в них входять у гру масові переживання. Вони завжди бувають тільки реакціями на зовнішні події. А культура може знову зродитись так, що в багатьох окремих людях, незалежно від панівного сьогодні загального духового стану і в протиставленні до нього, постане новий дух, поволі здобуватиме вплив на той загальний стан і покладе свою печать на ньому.

Про майбутнє суспільства остаточно рішає не більша чи менша досконалість його організацій, але більша чи менша цінність його індивідів. В історії найважливіші й найтяжчі до пізнання ті непомітні, загальні зміни, що відбуваються в душах багатьох. Це початки майбутніх подій.

Тому так трудно справді розуміти людей і події минулих часів. Можемо мати тільки приблизне поняття про особисту цінність багатьох одиниць, проте, як вони вводили ті цінності в гру в зустрічі з людськими збірнотами, як приймали впливи і як самі впливали на збірноту.

Але ясне одне. Де людські збірноти сильніше

впливають на одиницю, ніж вона на збірноту, там з'являється занепад, бо це підриває те, що найважливіше, а саме духову й моральну цінність одиниці. Наступає віддуховлення і відморалення суспільства, а тоді суспільство тратить здібність розуміти й вирішати проблеми, що стають перед ним. Скоріше чи пізніше воно котиться до катастрофи.

Оце ми перебуваємо в такому стані. Тож одиниця мусить знову в вищому ступні здобутись на самовизначення і знову перейняти функцію, яку може виконати тільки індивід, а саме творити духово-моральні мислі. Коли в багатьох відбудеться такий перелім, тільки це і ніщо інше може нас урятувати.

Непублічно мусить народитися нова публічна опінія. Нинішня тримається пресою, пропагандою, організаціями, засобами сили й гроша, які в їх розпорядженні. Такому неприродному поширюванню ідей повинно протиставитись природне їх поширювання від людини до людини, яке рахується тільки з правдою мислі і вразливістю на правду. Без зброї первісним способом боротьби духа, мусить та нова

проповідь правди виступати проти пропаганди нинішніх володарів публічної opinio, що наступають на нову правду як Голіат в потужній зброї часу проти Давида.

Всі історичні аналогії не помагають уявити собі змаг, що розгорнеться. І минулі часи знали боротьбу окремого духа, що мислить, проти зв'язаного духа загалу. Але ніколи проблема не була така гостра як сьогодні, бо той дух загалу ніколи не був такий зв'язаний як сьогодні в модерних організаціях, модерній бездумності і модерних народних пристрастях.

Чи модерна людина матиме силу довершити те, чого вимагає від неї дух, а що наш час намагається зробити неможливим? Це ж у переорганізованих збірнотах, що тримають сучасну людину в своїй владі, людина повинна знову стати самостійною особовістю і діяти на збірноту. Всіма своїми організаціями збірнота пробуватиме тримати людину в вигідній для збірноти неособовості. Організації збірноти бояться особовості, бо в ній може прийти до слова дух і правда, а їх вони хотіли б заглушити. А сила тих організацій така ж велика, як їх страх.

Трагічне те, що з тими організованими збірнотами зв'язані й господарські відношення. З жорсткою твердістю виховують вони модерну людину на невільну, незосереджену, несамотійну, незавершену, позбавлену гуманності істоту. А ті господарські відношення найтяжче змінити. Навіть коли нам судилось дочекати початку нового діяння духа, ми тільки повільно й неповно здобуватимемо владу над тими відношеннями.

А які великі завдання мусить виконати дух! Він мусить повернути розуміння правдивої правди серед світу, де значення має тільки правда пропаганди. Він мусить скинути нешляхетний патріотизм і посадити на престіл шляхетний патріотизм, що його зір скерований на цілі людства, і то зробити це в час, коли безпросвітні минулі й теперішні політичні події підтримують національні пристрасті навіть у тих, що внутрішньо бороняться проти них. Дух мусить знову переконати, що культура це

справа людей і людства, в якій приймають участь народи, і це має дух зробити в час, коли, як тепер, неначе ідолові поклоняються національній культурі, а поняття культурного людства лежить у руїні. Дух повинен зберегти наше довір'я до культурної держави, в час, коли модерні держави, духово й економічно зубожівши через війну, взагалі не можуть думати про культурні цілі, але всю увагу скеровують на те, щоб усякими способами, навіть такими, що підкопують поняття права, збирати гроші задля дальшого існування. Дух має з'єднати нас в ідеалі культурного людства, в час, коли один народ віднімає в другого віру в людяність, ідеалізм, справедливість, розум і правду, і кожен підпадає під владу сил, які щораз далі ведуть нас у некультуру...

Все це протиставиться бажанню культури, глуха розпука підпозає до нас. Як добре розуміємо людей грецько-римського декаденсу, які без опору стояли в обличчі подій і віддавши світ його власній долі, замкнулись самі в собі. Як вони, так і ми приголомшені тим, що переживаємо. Як вони, чуємо голос спокуси, який підказує нам, що єдине, що робить життя терпним, це безвольне існування. Не вибігати ні думкою, ні діями поза власну долю... Шукати спокою в резигнації...

Пізнання, що культура спочиває на світогляді і може знову зродитись із духового пробудження й етичної волі багатьох одиниць, каже нам усвідомити собі трудність відродження культури, чого звичайно не добачують. Але одночасно те пізнання підводить нас вище всіх міркувань про можливість і неможливість. Коли рішальною основою того, що має статись задля здійснення культури, є моральний дух, то до культури можемо знову прийти, якщо проб'ємось знову до культурного світогляду і до культурного стану духа, що впливає з нього.

Історія нашого упадку голосить правду, що серед безпросвітності дух є останньою інстанцією, що рішає. У майбутньому ця правда в великій мірі має здійснитись на нас самих.

Подав О. Мар.
("Л. до Пр.")

Любомир Дмитерко

БЕЗСМЕРТНИКИ

Безсмертники у мене на столі,
Торішні чи позаторішні навіть.
Води не треба,
 просто так — у склі...
Їх ніжки, наче сіно, зеленаві.
А пелюстки рожевозолоті,
Та їм, тендітним,
 не страшні морози.
Стоятимуть у склянці і тоді,
Коли травневі
 відлунують грози.
Коли ж у мандри
 виберуся знов,
В чужі краї, за сині небокраї,
Природу рідну і твою любов
Мені безсмертник
 ніжний пригадає.

УКРАЇНСЬКА КЛАСИКА НА ЕКРАНІ!

Виняткова нагода побачити два українських кольорових фільми,
базованих на українській класиці!

Заходами Мистецького Товаришення "Козуб", відбудеться
в кінотеатрі Astor (653 Yonge St., недалеко Bloor) висвітлення
двох українських фільмів, виробництва Київської Кіностудії —

„ДОРОГОЮ ЦІНОЮ“ — за твором Михайла Коцюбинського, та
„ЗЕМЛЯ“ — за твором Ольги Кобилянської.

Фільми будуть висвітлені 30, 31 липня і 1 серпня ц. р. від год. 7-ої веч.

Ціна квитків на обидва фільми — 1. дол.

Квитки можна набути в книгарні "Плай", в ресторані "Victoria Grill"
та в представників "Козубу".

Сергій Голубенко

БАЛЬЗАК І УКРАЇНА

У 160-річчя народження великого французького письменника.

160-річчя з дня народження Оноре де-Бальзака, видатного французького романіста, основоположника школи реалізму в світовому письменстві, ця знаменна дата, відзначена скрізь у літературному



Оноре де Бальзак. Портрет роботи М. Кура.

світі, не знайшла майже ніякого відгуку в українському середовищі, що є безперечно невиправданою прогалиною тим більше, що ми змагаємось за місце серед інших культурних народів світу і прагнемо, щоб наша література і мистецтво зайняли належне їм місце серед культурних надбань цивілізованого людства.

Тому в 160-ті роковини Бальзакового народження мусимо й ми згадати цього одного з найвеличніших виразників суспільних настроїв і прагнень свого часу, що в своїй творчості яскраво втілює дух Франції першої половини XIX ст. і сам був взірцевим прикладом невтомності, непохитності, незламності в здійсненні поставленої мети, пройшов тернистий шлях боротьби за існування і крицевою енергією та напруженням усіх зусиль завоював собі становище, здобув славу й загальне визнання. Для нас цей письменник цікавий і дорогий тим, що на початку своєї літературної кар'єри довідався про Україну, з описів захопився нею і ціле життя мріяв відвідати це — за його висловом — “царство квітів і зелені”. Перед самою смертю він

усе ж здійснив своє бажання, двічі приїздив на Україну, жив там, бував у Києві, цікавився природними багатствами краю, заглядав у різні ділянки українського життя, у своїх листах до Франції описував свої враження від прекрасної України та її працьовитого народу.

Народився Бальзак 20 травня 1799 року в Турі, де й одержав початкову освіту, підлітком переселився до Парижу, вчився у Вандомській гімназії, студіював у Сорбоні. Опинившись у сповненій бурхливого життя французькій столиці без грошей і будь-яких засобів до існування, бачачи навколо себе шалений гін до збагачення, гонитву за славою і багатством, що розгорталася в суспільстві після-наполеонівської Франції, Бальзак сам проймається цими прагненнями, шукає заробітків, три роки невпинно працює писарем у адвоката й нотаря, без друзів, без знайомих, без будьякої підтримки сміливо ставить своєю ціллю здобути собі багатство і славу, складає нездійсненні проекти комерційних підприємств, що могли б дати великі прибутки, випробовує свої сили в письменницькій діяльності, переконаний у тому, що література — найкоротший і найлегший засіб здобути гроші і блиск. Маючи щойно 19 років, Бальзак пише сестрі, що хоче бути славним, улюбленим і дебютуватиме шедевром або зломить собі шию.

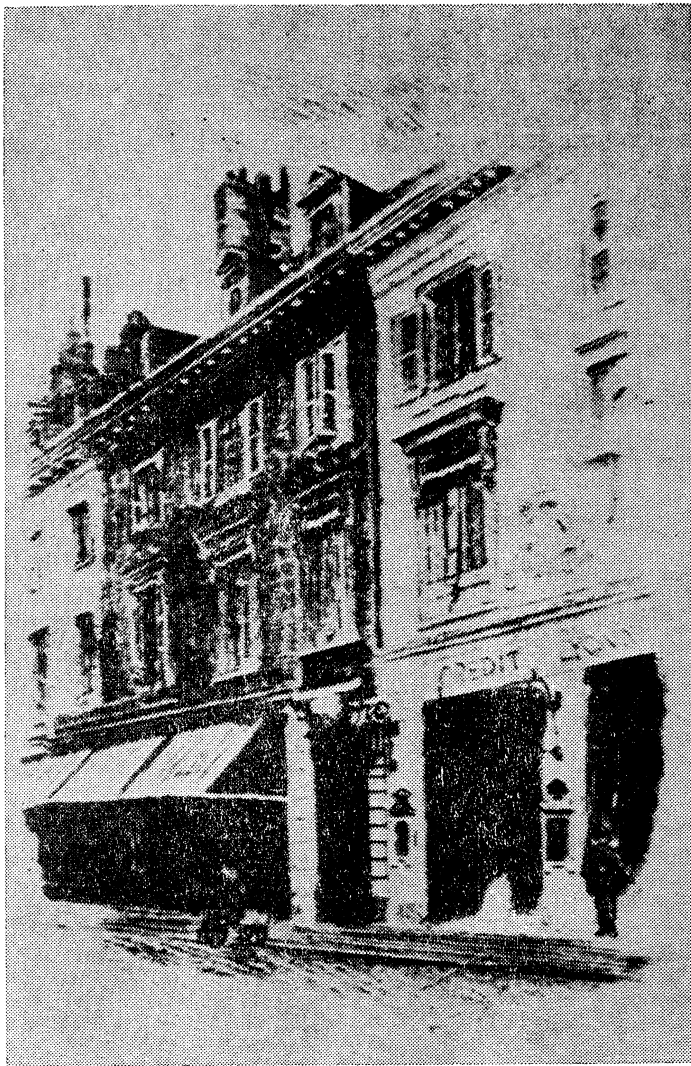
Його перша трагедія одержує негативні оцінки, і Бальзак, відчуваючи, що він як драматург слабкий, все ж не складає зброї, береться за інші жанри, починає писати романи, що виходять під різними псевдонімами, з яких найбільш поширений Орас де Сент Обен.

У наслідок невдалих видавничих спроб, до яких він вдавався з 1826 року, письменник заборгував великі суми, сплатити які потім довгий час не мав змоги і майже ціле життя змушений був відчувати тиск видавців і книготоргівців, безперервно писати, щоб новими творами покривати частину попередніх боргів, та одержувати аванси у рахунок наступного, працювати до повного виснаження й знесилання.

“Коли б я мав щороку 1500 франків, я працював би, думаючи про майбутню славу літературну, але для цього потрібно мати вільний час, тоді як мені доводиться день-у-день турбуватися про хліб щоденний” визнавався Бальзак у листі до сестри. “Я працюю над силу, я змагаюся від втоми” писав він в іншому листі і зазначав: “Коли є змога писати, я пишу свої твори, а якщо не роблю цього, — тоді обмірковую їх. Я ніколи не відпочиваю”.

Лише в останніх роках життя, здобувши загальне визнання і славу, Бальзак став матеріально незалежним.

Випробувавши на собі всі тягарі долі, бачачи, що в цьому суспільстві основним рушієм усього життя є гроші, які дають їх власникові славу й ім'я,



Будинок в Турі, де 20 травня 1799 року народився Бальзак.

і що вся діяльність людей підпорядкована одній меті, щоб ті гроші здобути, Бальзак з глибокою точністю відображає це в своїх творах. Подібний період економічного розвитку кількадесят років пізніше переживала Україна і та сама жадова до збагачення знайшла у нас своє відображення в творах Панаса Мирного, Івана Франка, Марка Кропивницького, Івана Тобілевича, Степана Ковалева. Таких самих персонажів з французького оточення виводить Бальзак. Улюбленим героєм його творів стає прототип автора, типова постать тодішнього суспільства — честолюбний, енергійний юнак, нікому незнаний бідак, що загубився у великому місті і легко засвоює засоби до збагачення та, вперто працюючи в тому напрямі, досягає кінець-кінцем блискучих наслідків. У 1829 році Бальзак пише вже під власним іменем роман "Шуани або Бретань у 1793 році", що висуває його в перші ряди письменників, та ряд інших романів, які масово друкують видавці і скуповують книготоргівці.

З великою майстерністю описує Бальзак французьке життя; сповнені нестримного руху паризькі вулиці, вогні театрів, кав'ярень і кабаре часто виступають в його творах, як декоративне тло для розгортання фабули. Разом зі своїми героями він вводить читача і до контори банкіра, і в кабінет

адвоката, і в приймальню лікаря, і в бюро нотаря, і в кімнату лихваря, і до редакції газети, і до аристократичного сальону, і в поетичну богемську мансарду, звідки відкривається панорама паризьких дахів і димарів. Діяльний, шумкий удень і веселий повний розваг уночі Париж служить місцем дії багатьох романів письменника.

Бальзака не випадково назвали батьком реалізму. Його твори є яскравим, багатограним і широким описом тогочасного життя Франції з поданням багатючих деталей і фактів з навколишнього оточення. "Завдання мистецтва полягає не тільки в звичайному копіюванні природи, але і в її тлумаченні" — каже Бальзак. Він зближує продукцію письменника з науковим дослідом, майже ототожнює мистецтво та науку, і в своїй творчій праці користується методами природознавства.

Ставлячи в основу своєї творчості спостереження і дослід, кладучи факт в основу свого світопізнання, Бальзак при описі подій в своїх романах виходить тільки від фактів, якими й пояснює всю поведінку, дії і вчинки своїх персонажів. Недарма Іполіт Тен назвав Бальзакову спадщину величезним збірником документів про людську природу. Справді, Бальзак іде за науковим методом і підбирає для підкріплення своїх висновків якнайбільше фактів. Щодо багатства їх він дійсно досягає дивовижних успіхів. Його спостережливе око мистця глибоко і всебічно обсервує зображуваного героя, якого він виводить у всіх багатограних проявах його вдачі і поведінки. Одним характеристичним рухом, жестом, реплікою, одним маленьким деталем одягу визначає він вдачу і фах своїх персонажів. Завжди знає він, скільки даний герой має грошей у своїй кишені і скільки на банківському конті, скільки героїня має новеньких суконок і скільки зужитих у своїй шафі, які сигари любить палити даний герой і яке вино п'є за обідом та яке ввечері.

Письменник настільки живиться зі світом своїх героїв, що живе їх життям, їх радістю і горем, бере участь в їх життєвих змаганнях, допомагає їм порадой у складних обставинах, сприяє в їх прагненнях до збагачення, допомагає боржникам відшукати гроші для сплати боргу, мирить розсварену молоду пару. Разом з Євгенією Гранде він мріє про перше кохання, з розпутною Марнеф поділяє її жадову до насолод, співчуває Люсієнові Рюбанпре, що той не має фрака, а ще більше — горює за його невдачі.

Події, відтворені його письменницькою фантазією, поєднує він з історичними документами і тому вони набирають ще більшої правдоподібності та переконливості. Подібно як представники точних знань, Бальзак починає класифікацію та висновки робить лише по збірці всього фактичного матеріалу.

Письменник задумує створити щось на зразок епосу, де б його романи одержали загальний зв'язок і створили одну цілість. Тому він з'єднує свої романи в серію, в наслідок чого постає знаменита "Людська комедія", де всі твори, пов'язані спільними героями та єдністю задуму, перетворилися в розділи одного величезного дослідження, присвяченого цільному організмові, яким на думку Бальзака

є людське суспільство. Ця величезна епопея в свою чергу поділилася на менші серії: "Сцени з приватного життя", "Сцени з паризького життя", "Сцени з провінційного життя", "Сцени з селянського життя", "Сцени з політичного життя" і "Сцени з військового життя". Всі 50 томів романів охоплювали три головні розділи: "Етюди звичаїв", "Етюди філософії" й "Аналітичні спроби".

Найвідоміші романи: "Шагренєва шкіра", "30-літня жінка", "Батько Горіо", "Євгенія Гранде", "В шуканні абсолютного", "Сільський священник", "Цезар Біротто", "Селяни", "Втрачені ілюзії", "Темна справа" створюють немов окремі ланки однієї великої цілості. Величезна галерія дійових осіб, кількість яких сягає 3—4 тисячі, і кожний є яскраво окресленим закінченим типом, сповнює його твори. Серед цих героїв знаходимо різноманітні типи урядовців, дипломатів, банкірів, комерсантів, біржевників, лихварів, мистецьку богему — поетів, літераторів, акторів, малярів. Усі вони захоплені єдиною метою, прагнучи до влади і багатства, намагаючись за всяку ціну піднятися на вищий вищий ступінь суспільної драбини. Один з його героїв, лихвар Гобсек, каже адвокатові Дервілеві: "Якби ви прожили на світі стільки років як я, ви б знали, що існує тільки одна дійсно цінна річ — це золото. Золото втілює в собі всі людські сили... Золото — душа вашого суспільства".

Там є найрізноманітніші постаті, різної вдачі, образу думок, поведінки. Реалістично зображуючи своїх героїв, Бальзак не приховує всіх тих типових негативних рис і зіпсуття моралі, що наклала на представників тогочасного суспільства та жадала до наживи. Жадібні багатії типу Гранде, безсердешні продажні жінки на зразок доньок Горіо, честолюбні безпринципові юнаки як Люсієн і Растініак, поет-жебрак Рафаель, що мріє стати великою людиною, Феррачюс, який головує в таємному товаристві 13-х аристократів, скупий, ненажерливий Сетар, шляхетний розбійник Вотрен, що грабує лише тих, яких вважає більшими за себе грабіжниками, міністри та журналісти, що продають свою працю тим, хто більше дасть, — такі персонажі репрезентують генерацію людей, що прагнуть золота і слави.

Але письменник шукає і позитивних персонажів, знаходить і виводить також і чесних людей, ідеалістично наставлених, не захоплених лихоманкою збагачення, але такі герої невластиві духові часу і їх та їхніх добрих інтенцій не розуміє жадібне на золото оточення.

Знаменно й те, що всі ці твори, сповнені засудження зматеріялизованого, позбавленого світлих ідеалів французького суспільства Бальзак пише, плекаючи в уяві іншу, кращу в його понятті країну, яка в його розумінні була "земним раєм", "країною квітів і троянд" — і тією вимріяною країною була для письменника Україна.

Про Україну довідався він на самому початку своєї літературної діяльності в цілком романтичних обставинах. Коли перші романи принесли Бальзакові славу й тріумф, він неочікувано дістав з Одеси анонімовий лист, в якому невідома йому чितачка його творів писала про велике враження, яке

вони справили на неї, широко вітала його та бажала нових успіхів. Лист був підписаний словом — Чу-жинка. Щире признание таємничої незнайомки настільки схвилювало і зацікавило молодого романіста, що він вмістив відповідь їй у паризькій газеті "Ле Котідієн" і закликав її розкрити своє інкогніто. Незнайомка відгукнулася одразу і призналась йому, що вона називається Євеліна, походить з польської шляхти, одружена з графом Ганським і мешкає в маєтку в селі Верхівні, Бердичівського повіту на Київщині. Захоплений Бальзак встановив з нею тісний листовний контакт, признаючись, що її листи приносять йому велику радість і він почуває себе щасливим. У висліді жвавого цілорічного листування Євеліна Ганська призначила йому місце для зустрічі в Швейцарії, куди вона вибиралась на прогулку. У призначений час, у 1833 році письменник поїхав туди і зустрівся з приклонницею свого таланту особисто. Очарований принадною зовнішністю молодої красуні, він дав їй обіцянку приїхати до неї в Україну, яка в його письменницькій уяві ввижалась йому такою самою прекрасною, як і ця мешканка її, що полонила його серце. Вони розстались, і Бальзак повернувся до Парижу, зберігаючи в серці образ чарівної жінки та країни, в якій вона мешкала і про яку йому розповідала. "Я поїду побачити Україну, і ми приобіцяли собі при тій чудово та світлу мандрівку на Крим, ту маловідому, як знаєш, країну, про яку кажуть, що вона в тисячу разів краща, ніж Швейцарія та Італія", — писав Бальзак у листі до сестри в жовтні того самого року.

Образ України був зв'язаний у письменника з образом коханої жінки, з якою зустрівся він серед гірського швейцарського краєвиду і тому в одному з наступних листів до неї він захоплено писав про українські гори. На її завагу, що Україна являє собою рівнину, Бальзак у липні 1834 року відповів: "Те, що я сказав відносно гір, я хотів сказати про рівнину, бо ж Україна, як Ви подаєте мені, рівнина".

"Перше цілковите щастя мого життя — це прожити в Україні з добрих 18 місяців" — пише Бальзак Ганській у березні 1834 року.

Все більше захоплюючись думками про вимріяну Україну, письменник у листі з грудня 1835 року називає її "країною квітів і троянд, а в 1836 році пише — "я прагну до Верхівні, як до оазиса се-



Палац графині Ганської у селі Верхівня на Київщині, де Бальзак перебував у 1848 році.

ред пустелі", мріє залишити зматеріяльзовану Францію і переселитись в Україну назавжди. "Раніше, як відректись Франції та створити собі нову батьківщину в Росії, на Україні, я зважився на ще один крок, і він увінчався успіхом" — писав Бальзак в листі з листопада 1836 року.

В уяві письменника вже складались пляни подорожі в Україну. То здавалось йому, що він їде туди через Угорщину, то через Німеччину на Львів і Броди, то думав він плисти кораблем через Середземне і Чорне море, то через Балтійське.

Думкою Бальзак линув на Україну, порівнював з нею наймальовничіші місцевості, і хоч не бачив її, але глибоко вірив, що це прекрасна країна. "Ви не повірите, як часто я мрію про Вас, коли переїжджаю через Бос і Беррі, бо це ніби Ваша Україна, тільки в менших розмірах, і кожний раз, коли я минаю їх, я лину думкою у Верхівню" — писав він Євеліні Ганській у лютому 1838 року.

Великі грошові труднощі, постійні борги та інші перешкоди не давали письменникові можливості здійснити свою мрію, змушували з дня на день, з місяця на місяць, з року на рік відкладати свою подорож. У зв'язку з цим і в листуваннях зі своєю приклонницею у нього наступали павзи. Вони викликали в нього незадоволення. "Я не чую вже більш нічого про Україну" — пише він у 1839 році. "Часто молюсь я надії і завжди повертаюсь лицем до України" — зазначає Бальзак у листі з 1840 року. Письменник не втрачає надії здійснити своє бажання. Він дає волю своїй фантазії, бачить себе навіть "майбутнім князем України Альбертом".

Смерть шляхтича Ганського, чоловіка Євеліни, приводить до пошвавлення листування і врешті Бальзак виїжджає у подорож в Україну.

Восени 1847 року через Брюссель, Кельн, Берлін, Краків письменник у жовтні приїхав на українську землю і через Броди, Дубно, Житомир і Бердичів прибув до Верхівні.

Незнаний дотепер, але вимріяний в його письменницькій уяві край стає предметом обсервації Бальзака. Письменника цікавить підсоння, рослинність, ґрунт української землі, її природні багатства. Вже в першому листі до своєї сестри він захоплено пише, яка родюча земля в Україні: "Не можна навіть уявити собі просторів та врожаю цих земель, що їх ніхто не угноє і що в них щороку сіють жито... Від європейського кордону аж до Одеси неначе одне безперервне поле як Бос".

Описує Бальзак і господарські відносини, згадує першорядну фабрику вовняних виробів у Верхівні, його цікавлять працьовитість та здібності українського народу. В одному з листів з 1848 року письменник розповідає про коваля — великого мистця, який "виробляв з заліза чудові речі" і "кожний орнамент, який багатий він не був би, вміє зробити з заліза або з срібла". "Це якийсь Бенвенуто Челліні, що виринув серед України, мов печериця" — захоплено пише Бальзак.

Так само вразили письменника і надзвичайні здібності українців до куховарства: "Ви приїдете в Україну, в цей земний рай, де я запримітив уже

77 способів готувати хліб, що є доказом неабиякого винахідного хисту населення та його спромоги комбінувати найпростіші речі. Чи так само воно в Литві? Чи і там знають 77 способів варити кашу?"

Живучи у Верхівні, Бальзак вирішив відвідати й столицю України Київ. "Я мушу відвідати Київ, цей північний Рим, місто, що в ньому є 300 церков, щоб привітати генерал-губернатора, віце-короля трьох губерній, завбільшки в імперію, та отримати від нього право перебування в краю" писав він до сестри в листі з 8 жовтня 1847 року. В іншому листі він зазначив: "Після того, як я бачив католицький Рим, я мав найжвавіше бажання побачити православний Рим".

У Києві Бальзак був п'ять разів. Вперше відвідав він українську столицю восени 1847 року, пізніше взимку й навесні 1849 року, далі в січні — лютому і в квітні 1850 року. Про свій огляд численних київських історичних споруд, різних церков, Софійської катедри, Києво-Печерської Лаври, величких пам'яток візантійської архітектури, відвідини славнозвісного контрактного ярмарку з чудовими виробами для продажу, численні інші незнані і небачені речі Бальзак писав: "Я бачив північний Рим, місто православ'я з 300 церквами, багатствами Лаври, Святої Софії, степів. Цікаво раз побачити. На протязі 15 або 20 днів контрактів (ярмарку) до Києва приїждять з усіх кутів Росії, буває такий рух у справах, забавах, що неможливо, щоб я описав тобі, або ж кому іншому... я бачив на контрактах у Києві чудові килими в такому роді, як мені подарувала в останньому році пані Ганська і між іншими речами 12 крісел чудового виробу".

В Києві Бальзак познайомився з губернатором Фундуклеевим, що влаштував на честь письменника обід і рівночасно, згідно з царським наказом, слідкував за ним. Познайомився Бальзак і з Юзефовичем, що подарував йому альбом київських краєвидів, і з генералом Бібіковим, про якого Шевченко згодом писав у поемі "Юродивий". З українськими культурними діячами письменник не міг зустрітись, бо саме перед тим наступив погром Кирило-Методіївського братства і почалася смуга жорстоких репресій.

Не припинив письменник своєї творчої праці і в Україні. В часі побуту у Верхівні він написав повість "Висвячений", зазначивши наприкінці рукопису — Верхівня. Україна. Грудень 1847 року. Тоді ж написав він драму "Мачуха", що її наступного року поставив Історичний театр у Парижі. На матеріялі своїх вражень від України створив Бальзак "Етюд про Росію", але він досі ще не видрукований.

У Києві Бальзак заходився описати свою подорож по Україні. Під наголовком "Лист про Київ" він надсилає серію листів-статей до редакції "Журнал де Деба". Тоді їх не було видруковано і письменник обірвав свою працю над ними. В тих листах, що отримала, але не вмістила редакція, були враження з подорожі по Галичині, коли письменник ще не був у Києві. Про Київ є лише згадка, що це столиця України, колишня метрополія, стар-

(Закінчення на 3-ій стор. обкладинки).

В. СВАРОГ

КУЛЬТ НЕДУМАННЯ

("БІТНИКИ" І АБСТРАКЦІОНІСТИ)

Після цього, як у західній літературі в значній мірі спала експериментальна гарячка, основним літературним середовищем, де ще тривають "експерименти" в галузі форми, залишаються кола новочасної богеми, відомої наприклад, у США під назвою "Біт Дженерайшн", або, як їх іронічно називають, "бітників".

За звуковою подібністю цю назву нерідко перекладають як "бите покоління", але в дійсності вона походить від слова, що значить "блаженний", отже "Біт Дженерайшн" означає "блаженне покоління". Таку назву придумали для них їх письменники.

Про американських бітників (а їх родичів є багато в усіх європейських країнах і в СРСР) почали говорити порівняно недавно, хоч вони є прямими нащадками описаного колись Гемінгвеем "втраченого покоління".

"Втраченим поколінням", як відомо, назвали середовище певного роду молоді, яка в результаті першої світової війни та викликаних нею соціальних криз була геть деморалізована і, відмовившись від раціонального мислення, фетишизувала стихійні імпульси, практикувала розгнуданий секс і наркоманію та взагалі шукала негайного й безумовного задоволення своїх тваринних інстинктів.

"Бітники" є їх безпосередніми нащадками. Це така ж молодь, позбавлена духової культури й свідомої мети в житті. В літературних творах і кінофільмах вони зображуються як молоді люди з багатьма м'язами й малим мозком, завжди незадоволені й готові на брутальність та насильство з якнайменшого приводу.

Такий тип уособлений, напр., кіноактором Марлоном Брандо у фільмі "Трамвай, що називається Бажання". Він ходить розгвинченою ходою, одягається дуже недбало, раз-у-раз шкребе себе в різних місцях і майже ніколи не всміхається. Мова його уривчаста й бідна словами; він здебільшого лише бурчить щось нечленоподільне або загрозливе, а якщо й намагається сказати щось значне, то майже завжди безуспішно.

"Герой" бітників геть відрізав себе від нормального соціального й культурного життя та із зневагою ставиться до людей, які це життя ведуть. Більше того --- він начебто зрікається й самого себе, тієї крихітної власної індивідуальності, даної йому природою, коли він був народжений як окрема людська істота.

І тоді, коли мистець із середовища бітників пробує творити щось на папері, і тоді, коли він кидає на полотно кольорові плями, чи смикається в корчах рок-н-ролу, --- він завжди войовниче похваляється нечленоподільністю, тваринною невиразністю свого "самовираження".

Охоплений приступом енергії, він "вие" (відома поема бітниківського поета А. Гінзберга так і називається "Виття"), а коли енергія покидає його,

він сидить понурий і похмурий, байдужий до всього, відв'язаний від оточення.

Він різко ворожий до всяких проявів мислі, відкидає всякі традиції, фетишизує лише власні фізичні потреби. Головне його заняття --- старання задовольнити свої інстинкти. Найхарактерніший для нього звук --- бурчання або виття саксофону. Найхарактерніший його символ --- недбало кинута на полотно безформна пляма фарби.

Будучи ззовні антисоціальним індивідуалістом, бітник насправді страшний конформіст. Бітниківські молодики завжди належать до певної групи, мандрують і збавляють час зграями. Їхні бородаті й неохайні автори та мистці пишуть колективні маніфести, творять "колективних героїв" на зразок померлого недавно кіноактора Джеймса Діна, який став божком бітників обох статей.

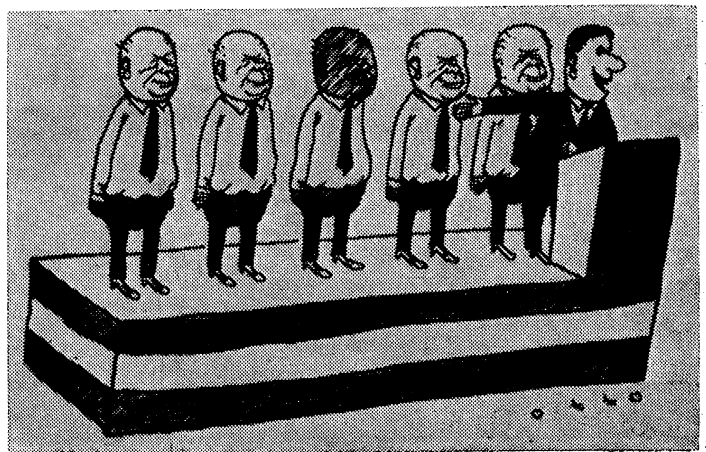
Бітниківські письменники являють собою найразючіший приклад конформістів, які маскуються під бунтарів. Але якщо їх бунт і має якусь мету, то лише одну --- відгородитися від решти суспільства, яке вони не збираються ні реформувати --- бо й самі жодної ідеології не мають, --- ні підкорити собі. Хочуть вони жити так, як вони хочуть.

Ніякої ідеології в них немає вже тому, що їх словник надзвичайно вбогий і складається лише з обмеженого числа вигуків і стереотипів. Це жаргон джазоманіяків, призначений для того, щоб їх не розуміли люди, що перебувають поза їхнім середовищем.

Їхнє основне улюблене заняття --- бродяжництво, швидка їзда на автомобілях, джаз, рок-н-рол у своїх тавернах, розгнуданий секс, наркоманія та гонитва за всякого роду гострими відчуттями, які приводять їх у стан "блаженства". Звідси й їхня назва "блаженне покоління".

"Єдино прийнятні для мене люди, --- пише головний письменник бітників Джек Керуак, --- це шалені; ті, що хочуть шалено жити, шалено говорити, жадають усього одночасно; ті, що ніколи не

ДО ВІДЕНСЬКОГО ФЕСТИВАЛЮ



"А тепер до вас говоритимуть представники Азії, Америки, Австралії та Австрії".

позіхають, але горять, горять, горять, горять, мов ті славнозвісні римські свічі, що спалахують наче павуки межі зорями, а серед них ви бачите голубий вибух і кожен вигукує: “Здорово!”.

Насправді ця Керуакова любов до життя є лише переодягненою огидою до нього, змудженістю життям. Він “жадає всього одночасно”, але в дійсності ніщо його не задовольняє.

Не без причини Керуакові персонажі весь час шукають щоразу нових гострих відчуттів. Досвід повсякденного життя ніколи не заторкує їх. У тих швидких автах, на яких вони полюбують носитися, самі персонажі залишаються нерухомі; рухаються лише речі поза автами й мимо них.

Бітники — це молодики, позбавлені здатності рости. Вони нічого не навчаються, не розвиваються духово. Вони залишаються завжди спрагли на відчуття — фізичні, чуттєві, тваринні. Вони ніби намагаються втікти від самих себе, від свого порожнього “я”. Ця втеча набуває форм “снів... кошмарів наяву...”, як пише їхній поет Гінзберг, що просилає найзловісніші сторони бітниківства.

Викликані наркотиками галюцинації здаються їм “візіями”. Смерть стає принадним завершенням довгого ланцюга порожніх “екстазів”. Байдужність до всього, що виходить поза межі суто чуттєвих швидкобіжних задоволень, стає їхнім нормальним ментальним станом.

Весь їхній “рух” виразно антиінтелектуальний. “Я нічого не знаю й на все мені начхати”. Вони навіть пишаються своєю нездібністю говорити людському, своїм невмінням висловлювати свої почуття й бажання. Їх мовистиль — незв’язне, хаотичне просторікування, безладне нагромодження деталей без відбору, зневага, а вірніше незнання синтакси. Це щось ніби автоматичне писання в стилі сюрреалістів, какофонія неупорядкованих думок.

Суміш агресивності й пасивності в творах бітниківських літераторів є ознакою ментальної неповнолітності їхнього “бунту”. Вони навіть часто оспівують злочини неповнолітніх — як вираз стихійних почуттів.

У творі Керуака “На дорозі” (який, власне й оформив весь цей “рух”, дав йому якийсь обличчя) один із його центральних героїв Дін Моріарті занадто спантеличений, щоб ясно висловлюватися. Він самовиражається тим, що краде авта, заживає наркотиків і т. п. “Дитячу” безвідповідальність Маріятрі Керуак славить, як “ангельську якість”. Але його й інших “ангельські вчинки” увічнені в поліційних архівах. Дуже коротка дистанція між шукаючим гострих відчуттів поетом і шукаючим гострих відчуттів морально здичавілим підлітком, який, встромлюючи ніж у тіло своєї жертви, дякує їй за “гостре переживання”!

“Бунт” бітників, навіть розмальований яскравими барвами в творах бітниківської літературної богемі, здається зовсім невмотивованим — ні в соціальному, ні в політичному площині. Це бунт без ідей; це навіть не бунт просто від наддостатку фізичних сил. Це вельми цікавий випадок морального й мен-

тального здичавіння молоді в обстанові високорозвиненої технічної цивілізації.

У головах бітників твориться дика каша, в якій вони самі й не пробують розібратися — вже хоч би тому, що в них атрофувалася здібність мислити. У них навіть немає слів для того, щоб мислити. Вони не можуть і сердитись — так, як сердяться нормальні люди. Свої невиразні почуття вони можуть виражати лише актами стихійної брутальності. Це реакції найпростіших тварин.

Тип бітника, напевно, відображає якісь анархічні імпульси певної — при чому далеко не більшої частини — молоді. Це духові (якщо так можна висловитися в даному контексті) родичі тих неповнолітніх злочинців, які, покалічивши випадково зустрінуту ними людину, потім відповідають на допиті в поліції: “Я сам не знаю, чому це я зробив”.

Заміна зв’язної мови мичанням, бурчанням і суцільними жаргонними штампам та крутіння стегнами під дикунський ритм рок-н-ролу — все це симптоми анархічної ментальності — бож мова є знаряддям контролю, а цим знаряддям вони не володіють. Вони взагалі нездатні на самоконтроль і самодисципліну.

Якщо бунтарі минулих епох мали певні ідеології й ідеали, які вони висловлювали дуже чітко й осмислено, то бітників характеризує саме невміння висловити навіть свої бажання. В творах їхніх літераторів мова зведена до словесного хаосу, а персонажі — до алогічних двоногих потвор, вільних від усякої соціальної відповідальності. Вони живуть у своєму “приватному світі”, який вороже сторониться від нормального суспільства.

Не зважаючи на поглядно велике віддалення між бітниками й мистцями-абстракціоністами, молодий американський критик Роберт Брастайн проводить цікаву паралель між ними. Маніфести абстракціоністів являють собою гучне відкинення світу, що існує поза їхньою ментальністю, та мистецтва, яке показує щось для них зовнішнє.

Ставлення “абстрактних експресіоністів” до оточення ілюструється тією новою функцією, яку вони надають своїм творивам: їхнє малювання більше не являє собою брами, що відкривається в світ форм і ідей, а є муром, на якому абстракціоніст виписує свій особистий ментальний стан. Абстракції мають до діла не з речами чи людьми, а з реагуванням самого мистця на свої власні містичні “візії”.

Абстракціоністи твердять, що в своїх “картинах” (це слово вже не підходить для їхніх витворів) вони виражають марення ще до того, як над ними задумуються, іноді навіть не знаючи, що це марення означає. “Коли картина закінчена, сюжет розкривається сам собою”.

Коротше кажучи, абстракціоністи не те, що ворожі до навколишньої реальності, а скорше цілковито байдужі до неї. Зовнішній світ для них не існує. У своїх власних душах вони шукають містичних станів, які могли б перенести на холст, як “іраціональні істини”, “особисті міти”.

Мистець не відчуває потреби описувати чи обдумувати свої сюжети. Він хоче “дестилювати їх,

доки не одержить есенції". Розляпана фарба, пролите чорнило є виразом "стихійності", як Керуакове автоматичне писання. Малюнок майже зник, натомість колір з його виключно емоціональним подразненням стає панівним. Інтелігентність усувається на користь інтуїції, відчуттів, імпульсів.

Перевірити адекватність цих відчуттів майже неможливо, бо ніхто не знає, що вони собою являють. Найновіше абстракціоністське малярство має діло з "невідомою цариною досвіду" і тому нібито повинно навіювати емоції, незрозумілі для розуму. Але чи можна обговорювати те, що є ірраціональним?

Маляр Кліффорд Стіл вважає, що "вимоги спілкування (тобто зрозумілості) — претенсійні і безглузді". Картини не можуть бути зрозумілі чи з'ясовані; вони можуть бути лише "переживані". Оскільки "картина" є скорше почуттям ніж об'єктом, то вона може викликати лише суб'єктивне реагування. Від глядача вимагається реагування — тожнього в ідеалі з реагуванням мистця. Глядач повинен не дивитися очима мистця, а просто вібрувати в унісон з його підсвідомістю.

У результаті виходить "мальовнича" паралель до мичання бітниківських авторів і просто "рядових бітників". Ці вправи в незрозумілості вимагають від глядача, щоб він безкритично вірив у "вищу візію" мистця. Але небажання абстракціоністів говорити конкретно кидає серйозний сумнів на їхні "вигляди". Мистець не зобов'язаний "спілкуватися", але безглуздо думати (чи вимагати від глядачів і читачів, щоб вони думали), що коли мистець не може виразити свої почуття й думки, то це свідчить про його особливу "глибину".

У "мистецтві" такого роду здебільшого неможливо відрізнити самовираження від самопотурання. "Модерністи" люблять ставати в позу самотніх мистців, оточених ворожим світом філістерів, які не розуміють справжнього мистецтва й не можуть оцінити мистецького візонерства.

Образ мистця, який обороняє своє самотнє візонерство від байдужості та знущань загалу, розрахований на те, щоб викликати в нас співчуття, бо нагадує нам про те, що сотні років тому великі мистці справді були переслідуваними самотниками. Але ті часи давно вже залишилися позаду. Нині, навпаки, "модерне", "незрозуміле мистецтво" у великій пошані. Модерністські літератори й мистці у великій моді й гребуть величезні гроші.

Давно проминули часи, коли критиків і публіку можна було справді вражати й обурювати; тепер вони навіть самі вимагають, щоб їх частували щоразу більшими нісенітницями. "Бунт модерністів" веде їх не до самотності й бідності, а до негайної уваги й гучної "слави". Отже цей "модернізм" не є жодним бунтом, ні взагалі ніяким модернізмом — яким був, наприклад, німецький експресіонізм минулих поколінь, який дійсно обурював глядачів і критиків. Нинішній "модернізм", навпаки, або тішить юрби снобів, або ж тільки викликає усмішки.

"Бунт" абстракціоністів — це лише афектація й поза. Насправді, вони найбільші конформісти нашого часу. Вони теж мандрують "школами" й "колоніями". Хоч нам і твердять, що кожна з їхніх

ДИВЛЮСЬ...

Дивлюсь — прозорим літнім ранком
П'яним від пахоців квіток
В повітрі перед нашим ганком
Застиг березовий листок.
На павутинці непомітній
Він — ніби натяк боязкий
Про те, що день минеться літній,
Про те, що вересень близький,
Що незабаром все навколо
Набуде зовсім інших рис,
Як набіжить осінній холод
На цей зелений сад і ліс...
Палай, палай, гаряче літо!
Ще тільки справ зробити слід:
Усіх зогріти, всім звеліти
Зрости, цвісти і дати плід.
А вже листок злетів з берізки
І, золотіючи, тремтить,
І всім про те, що осінь близько
Нагадує несамохіть.

Наталя ЗАБІЛА

нових "картин" є шуканням "індивідуальної самотності", вони в дійсності справляють таке враження, ніби всі могли бути намальовані тією самою особою. Не зважаючи на інтенсивну суб'єктивність "нового мистецтва", його "візії" скорше колективні, ніж особисті. Психологія "абстрактних експресіоністів" (попри їхні виправдання, мовляв, серед них існує "несвідома співпраця"), це психологія не самотників, а психологія гурту.

Узяті разом в усій їхній нездібності ясно виражатися та їхній самоізоляції, представники бітниківської богеми виявляють крайню неохоту мати справу з реальним життям. Вони рахуються не в напрямі якоїсь культури (бодай у якомусь їхньому розумінні її), але геть від усього схожого на культуру.

Відмовившись від традиційної відповідальності, яка належить усім справжнім новаторам — відповідальності тих, хто мусить мати справу з існуючою культурою, хоч би для того, щоб її заперечувати — вони відкидають взагалі будь-яку відповідальність перед своїми сучасниками.

Чи мають бітники та споріднені з ними кола безвідповідальних "мистців" якесь майбутнє, тобто чи можуть вони творити якісь духові, культурні вартості, корисні для людського прогресу?

Мені здається, що все сказане вище, ця стисла аналіза їхньої ментальності, дає досить вичерпну відповідь на це запитання. Бітники й абстракціоністи в однаковій мірі являють собою плід нещасливої епохи, в якій люди заплутались у визначенні доброго й поганого, корисного й шкідливого, гарного й потворного. Мистецька й немистецька богема лише якнайяскравіше відображає ментальні недуги свого часу, бо сама вона являє собою середовище неврастеніків (і дуже часто шахраїв), які своє недуже "я" ставлять понад усе в світі.

Промине лихоліття й видужає мистецтво, завданням якого є облагороджувати, а не отваринювати людей.

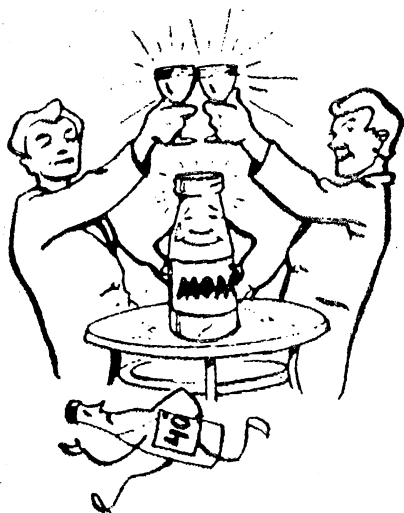
Ю. СПАСОКУКОЦЬКИЙ

професор

МОЛОДІСТЬ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ

Можливість досягнення довголіття, продовження молодості та зрілих років, активної, корисної старості завжди була мрією всього людства. Ці питання, безперечно, привертати увагу медицини всіх часів. Однак, дослідження в цьому напрямку проводились лише окремими спеціалістами і спрямовувались на омолодження старіючого організму.

Завданням проблеми довголіття в широкому розумінні цього слова є боротьба за нормальний розвиток людини з часу її народження протягом всього її життя. Насамперед, це боротьба за нормальний розвиток дитячого організму, за здорову юність, повноцінну молодість. Це і є найбільш розумна і ефективна профілактика — попередження передчасної старості і боротьба за довголіття, яке бажане кожній людині, корисне для всього суспільства.



Як же добитися здорової, повноцінної і довголітньої молодості?

Перш ніж охарактеризувати основні питання цієї теми, зупинимось на тому, що таке довголіття людини. Що це — сімдесят років, сто а то й більше?

Якщо можливе життя до ста років і більше, то що цьому передує, і навпаки, що заважає досягненню таких років не окремими людьми, а всім суспільством. І взагалі — чи можливе вічне життя людини на землі?

Такі питання ставляться не тому, що їх автори не знають даних сучасної науки про життя або не вірять в науку, — навпаки, вони ви-



ходять з глибокої віри в нашу біологічну і медичну науку, добре знають основні особливості життєдіяльності кліткових елементів, що складають організм тварини і людини, і... все ж тут має місце переоцінка як можливостей організму, так і можливостей науки.

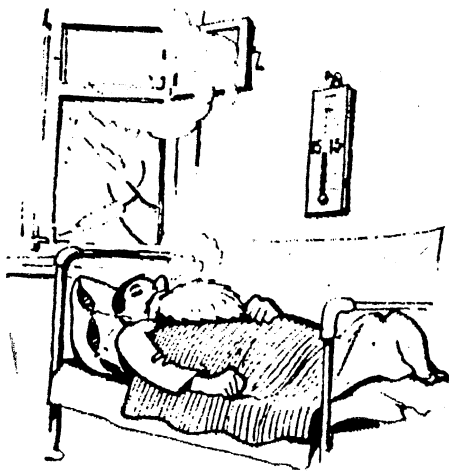
Відомо, що складові кліткові елементи організму через певний період часу відмирають, після чого вони або виділяються назовні (лущення шкіри, випадання волосся і т. д.), або руйнуються всередині організму.

Коли б відмиранню піддавались одночасно всі складові клітини організму, то наступила б смерть всього організму. Однак, відмирання кліткових елементів відбувається окремими групами, так би мовити, по черзі і за суворим графіком. А за біологічними закономірностями клітинні елементи по такому ж біологічному графіку замінюються такими ж новими клітинами.

Така періодичність і закономірність руйнування і відновлення тканин в живому організмі — факт великого значення. Виходячи з цієї послідовності в процесі руйнування і відновлення, один вчений підрахував, що протягом кожних семи років людський організм повністю руйнується і відновляється, ніби народжується вдруге. Виникає запитання: якщо таке самообновлення може проходити 70—100 і більше років, то чому воно не може продовжуватися вічно? В усякому разі,

чи може наука розробити такі методи втручання в живий організм, щоб таке самообновлення, а отже, і життя продовжувалось вічно? Як бачите, така постановка питання не позбавлена розумної логіки.

Але з часом така здатність організму слабшає, кліткові елементи центральної нервової системи починають зношуватись, старіти, а новими не замінюються. В результаті починає слабнути здатність життєдіяльності інших регулюючих центральної нервової системи органів і тканин. В цих тканинах нові кліткові елементи, замінюючи зруйновані, вже менш активні, ніж на початку життя даного організму. Поступово наступає старість, яка закінчується бідністю життєвих процесів, життєвого циклу організму. Це властиво не тільки високоорганізованому організму з центральною нервовою системою, а й найпростішим одноклітинним організ-

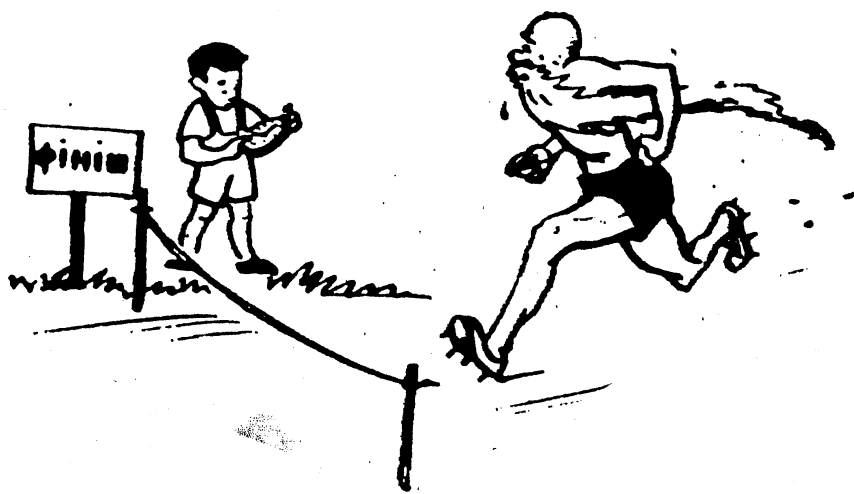


мам. Раніше наука допускала, що ці найпростіші організми можуть жити вічно. При цьому виходили із неорганічних здібностей таких організмів і розмноження шляхом ділення. Але згодом стало відомо, що ділення приводить до смерті.

Таким чином, старість і смерть є приуроченим завершенням життєвого циклу всього живого. Такий закон природи — діалектики природи.

І все ж ця чудова здатність живих тканин до самозбереження і самовідновлення є біологічною основою довголіття, ключем до справді наукових методів продовження молодості і взагалі життя.

В даний час вченими встановлено, що навіть у сто років застосування таких засобів, як переливання крові, сироватки Богомольця, підвищує життєдіяльність старіючого організму. Корисний вплив цих засобів збільшується при відповідному режимі людського життя.



Якщо навіть до глибокої старости можна продовжити і посилити життєві процеси та здатність тканин до самообновлення, то які ж ці можливості, коли організм знаходиться в розквіті своїх сил! Такі можливості винятково великі, досить реальні і доступні кожному. Боротьба за продовження здорової молодості є основним фактором профілактики передчасної старости і основою продовження життя.

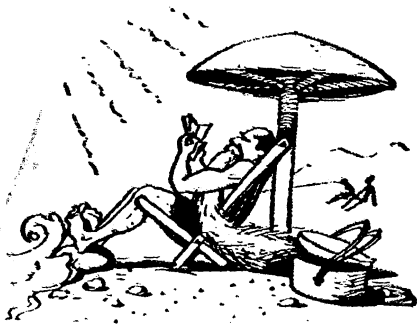
В основі всіх можливостей, спрямованих на досягнення довголіття, має бути правильне розуміння біологічних закономірностей життєдіяльності людського організму. Головним тут є: правильне харчування, труд і відпочинок, які найкраще

забезпечують умови для доступу до тканин поживних речовин, кисню — і в той же час виведення з організму шкідливих продуктів. Правильне харчування забезпечує зміцнення кліткових елементів тканин. Без нього неможлива їх життєдіяльність і самообновлення. В першу чергу — це білки, вуглеводи і жири. Вони забезпечують необхідну життєву енергію: тепло, рух і т.д. Молодому організму їх треба набагато більше, ніж сформованому. Але в будь-якому віці не слід систематично перевантажувати організм їжею. Перевантаження організму їжею порушує життєдіяльність протоплазм і на протязі років скорочує людське життя. Треба пам'ятати, що жодна людина, яка зловживає надмірним харчуванням, не дожила до глибокої старости. З наступанням старости треба особливо обмежити вживання тваринних жирів.

Труд — обов'язкова умова здорового життя і його довголіття. Але

труд не виснажуючий, а творчий, тобто всякий труд, який приносить задоволення самій людині і користь всьому суспільству. Навпаки, бездіяльність послаблює і порушує життєдіяльність.

Треба вміти трудитися і відпочи-



вати. Головна умова здорового відпочинку — здоровий сон. Під час сну виводяться з організму і нейтралізуються шкідливі продукти, іде засвоєння і накопичення корисних продуктів, які лежать в основі правильних життєвих процесів. Але у відпочинок мають обов'язково входити і активні відчуття — позитивні емоції. Приємні, веселі прогулянки, відвідання цікавих видовищ, пізнання і відчуття красивого, спілкування з людьми, з робочим колективом — оце і є джерела позитивних емоцій під час відпочинку.

На обмін продуктів, на зміцнення нервової системи найбільш позитивно впливає заняття фізкультурою і спортом. Але треба правильно вибирати вид спортивних вправ, бо неправильний вибір може привести до небажаних наслідків.

Фізкультура — невід'ємна від гігієни. Уміти володіти своїм тілом, правильно триматися, зі смаком одягатися, добре орієнтуватися в обстановці — теж важливе для людини. Зрозуміло, що правильний режим харчування, невживання алкоголю і нікотину — сприяють гармонійному розвитку організму.

Без чистого повітря і води фізкультура неможлива. Адже при недостатній кількості кисню тканини не живуть, а животіють. Тому-то людина повинна використовувати розумно всі багатства природи.

Треба пам'ятати, що виховання характеру, спілкування з колективом, повага і любов до людини — важлива умова правильної діяльності нервової системи. Академік О. Богомолець писав, що "взаємна повага — запорука довголіття", бо це оберігає нервову систему від неприємностей і потрясінь, сприяє її хорошему стану. Борючись за довголіття, ми мусимо боротися з хуліганами, п'яницями, з розбещеними людьми.

ВІСТІ З УКРАЇНИ

ДВІ НЕПРАВДИ ПРО СОВЕТСЬКУ ПАРТИЗАНЩИНУ

В "Радянській Україні" від 31. 3 вміщено рецензію О. Федорова на випущену Львівським газетно-журнальним видавництвом книжку І. Бовкуну "Солдати другого фронту". В ній описуються "бойові дії партизанських загонів, зокрема в Носівському, Ніжинському і Бобровицькому районах". Автор рецензії, колишній командир Чернігівсько-Волинського з'єднання партизанських загонів і двічі "герой Советського Союзу", накидається на автора книги за те, що "в книжці спотворено показано дії партизанських загонів, зведено наклеп на їх керівників, зокрема на комуністів, які були організаторами, душею партизанської боротьби в тилу ворога". Натомість "щоразу підкреслюються організаторські здібності самого автора, його кмітливості і винахідливості". Федоров висуває застереження як щодо фактажу, так і щодо тенденції книги. В першому випадку Бовкун багато повигадував (напр., він пише про операції на ст. Бобровиця, де ніби було знищено "багато живої сили ворога, водокачку, станцію, поїзд", тоді як за Федоровим "було лише спалено стіжок сіна та легко поранено начальника станції"). Є мова і про "білі плями" та "дикі загоми" в партизанському русі, що Федоров називає звичайною вигадкою. Але значно гостріше нападає він на Бовкуна за знецінення партійного керівництва партизанським рухом, за наголошення стихійності цього руху. І тут рецензент сам вдається до брехні, твердячи: "Всім добре відомо, що своїми бойовими успіхами у ворожому тилу партизанські загоми були зобов'язані мудрому керівництву партії, тісному зв'язку з народом, який нас завжди підтримував, допомагав і широко співчував нам, а не сліпий випадковості..."

ЗАКОРДОННІ ФІЛЬМИ

Письменник О. Полторацький все більше спеціалізується в поборюванні "буржуазного впливу" на підсоветських людей. Останньою він умістив статтю в "РУ" від 17. 4, в якій накидається на деякі фільми, випродувані в "капіталістичному світі". Приводом до статті був фільм "Женіх для Лаури". "Уже не раз пи-

салось про різні канали, — пише він, — якими в нашу країну просочується гнилизна буржуазних містечких смаків. Штампуються на наших фабриках грамплатівки вульгарні і пошлі (тобто плоскі — прим. наша) західні фокстроти, і, якого б розмаху не набирала в нас пропаганда клясичної музики, радянської пісні, ці сотні тисяч "Бесамемучо" роблять свою справу, прищеплюючи окремим нашим молодим людям чужі смаки, спотворюючи їх уявлення про справжню музику. Зайдіть до магазину грамплатівок на Хрещатику — і ви побачите дуже виразне коло "стиляг", які полюють на модні "західні платівки".

Полторацький побоюється, що фільми, на взір названого, чи такі, як "Тарзан", підсоветська молодь може сприйняти "за чисту монету, тим більше, що вся ця брехня подається в привабливому вигляді, і часто з допомогою гострого, напруженого сюжету". Йому підходять більше до смаку такі фільми, як "Рим об 11 годині", "Дах", "Нема миру під олівами", бо вони "правдиво показують тяжке, злиденне життя трудящих у капіталістичних країнах, безправ'я і приреченість трудящої людини, зображують життя не підсолоджене, без прикрас". Щоб молодь не мала уявлення про "капіталістичний світ як про суспільство, в якому всі ходять у модних костюмах з бездоганними зачісками, де життя — самі тільки розваги й насолода", автор відсилає її до "джерел правди" — советської преси. Думаємо, що саме цим він зробив найкращу рекламу для "буржуазних" фільмів.

НЕВІДОМІ РУКОПИСИ

В Київській "Літературній газеті" (10. 4), у нотатці "Невідомі рукописи" М. Візир, завідувач відділом рукописів Державної публічної бібліотеки Академії наук подає, що в бібліотеці знаходиться коло тисячі рукописів української літератури. Останньою виявлено 5 невідомих листів Я. Щоголева до історика української літератури М. Петрова з 1883 р., лист Л. Глібова до О. Баліної від 23. 11. 1863 р. та лист І. Нечуя-Левицького до Л. Жебуньова від 3. 3. 1915 р.

Листи Щоголева цікаві тим, що



Практично продовження молодості можливе. На основі обстеження одинадцяти тисяч довгожителів в Україні — віком 90 років і більше — можна перекоонатися, що в цих людей процес старіння починався значно пізніше, ніж звичайно, тобто з 65—70 років. Отже, період молодості у них був набагато довшим.

Проблемами довголіття як зараз, так і в древності, займалися і китайські учені. Вони встановили досить цікавий віковий поділ: двадцять років — дитина, ще не сформована ні психічно, ні фізично; тридцять років — роки вступу в шлюб; сорок років — набуття спеціальності і службової кар'єри; п'ятдесят років — розуміння своїх помилок, набуття досвіду; шістдесят років — повне формування людини; сімдесят — вісімдесят років — бажані роки найбільш повного і правильного пізнання світу; сто років і більше — старість.

З цього вікового поділу древніх китайців видно, що вони нормальним продовженням людського життя вважали вік не менш ста років. Молодість у них відносилась до тридцяти—сорока років. Але і це ще не межа молодості. Наука і самі факти життя говорять про реальну можливість довголіття. Життя людини і молодість людини в нашому суспільстві продовжується.

Звертаємо увагу Шановних Читачів на нову адресу Редакції та Адміністрації "Молодої України": "Moloda Ukraina", Postal Station "E", Box 8, Toronto, Ont., Canada.

вони є запереченням прийнятого в українському літературознавстві погляду, нібито Щоголев був байдужий до думки громадськості про його твори. Лист Глібова стосується запланованої ним книжки "Ворожка" ("Веселая книжечка в гулящий час. Український оракул"). Лист І. Нечуя-Левицького стосується видання його повісти "Кайдашева сім'я", яку автор бажав перевидати не за виданням з 1886 р., а за виданням Череповського, яке вийшло з мовними поправками. Там же висловлене бажання перевидати оповідання "Баба Параска та баба Палажка" не за виданням Череповського, а за виданням пізнішим.

ПЕРЕКРУЧЕНІ НАЗВИ

Під цим наголовком "ЛГ" (7. 4.) вмістила лист П. Чучка, викладача катедри української мови Ужгородського університету, про довідник "Каталог річок України", видрукуваний минулого року Інститутом гідрології та гідротехніки Академії наук УРСР спільно з Інститутом мовознавства ім. О. Потебні. Ця праця, потрібна не тільки гідрологам та гідротехнікам, а й широкий громадськості, подає, як відмічає П. Чучко, неправильне написання назв західньоукраїнських рік, особливо закарпатських.

Автор листа подає, що, всупереч намаганням окупанта на протязі століть відібрати в українського населення збережені ним старі назви річок, населених пунктів та гір, перекрутити їх або запровадити свої, народ їх відстояв. Але тепер "вони зазнали перекручень і спотворень". У каталозі замість Павлик стоїть Паулек, замість Боронявка — Баранія, замість Мала Цирипа — Киш Цирипо і т. д. Ці перекручення спричинені як незнанням даного терену, так і незнанням угорської мови при використуванні — не відома, чому — тільки старих угорських географічних карт.

У ПЕЧЕРСЬКІЙ ЛАВРІ

Києво-Печерська лавра, що, як історична пам'ятка, вважається державним заповідником, займає площу 22 гектарів, а на ній стоїть понад 80 будівель, що мають від 700 до 200 років. Це передусім церкви, монастирі, архіви, музеї, друкарня, гостинниці для прочан, робітні, складниці тощо. Час і війна чимало цих будівель пошкодили, а Успенський собор був цілковито зруйно-

ваний. З уваги на архітектурну та мистецьку вартість їх треба було відремонтувати, але центр у Москві, що про все рішає, не знайшов грошей на збереження пам'яток української старовини. Тоді справу покладано тим способом, що деякі будівлі передано в користування установам, а ті мали відремонтувати винайняті приміщення. Отож, на території заповідника розташувалася фабрика гумових виробів, трест промислово-будівельних матеріалів для транспорту і шляхів, бурса технікуму, кілька складниць тощо. Терміни винайму вже закінчилися, і настала пора звільнити приміщення для влаштування в них додаткової частини музею з 46.000 експонатів великої історичної та мистецької вартості. Сотні тисяч відвідувачів з України щороку приходять до Лаврського музею, не мінають його теж туристи з-за кордону. Але советські установи не кваліються забиратися, а приміщення Лаври зачистити вугіллям, старим залізним ломом та завалені будівельними матеріалами. Навіть у самій Трапезній церкві приміщується склад якогось Головпостачзбуту. Якщо ж, буває, якась установа і звільнить приміщення, то її місце займає інша. Ніхто не рахується ні з постановами громадських організацій Києва, ні з зобов'язаннями міністерства культури довести Лаврський заповідник до репрезентативного вигляду.

"КОБЗАР" — ЯКОЮ МОВОЮ?

Якою мовою написаний "Кобзар" Т. Шевченка? Таке питання може в нас здаватися недоречним, але не так воно в Україні, навіть на батьківщині Шевченка. Ось районний комітет партії Корсунь — Шевченківського району просить Державне В-во України виготовити та прислати йому 20 тис. примірників "Кобзаря" українською мовою. Останнє підкреслення має особливе значення, бо не будь його, то з Києва прислали б "Кобзаря" в ...московському перекладі, як це роблять з творами Марка Вовчка, Михайла Коцюбинського і майже всіх класиків української літератури.

ВИСТУПИ НА ТРЕТЬОМУ З'ЇЗДІ СОВЕТСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

В Москві відбувся третій всесоюзний з'їзд советських письменників, порядок якого вичерпали впродовж 6-х днів. Між іншими виступами на з'їзді особливої уваги заслуговує

виступ редактора журналу "Новий мір" поета Твардовського. В своїй промові Твардовський зокрема гостро полемізував з письменниками, які, за його словами, беруться відповідати "за літературу в цілому", нею керують і завідують. Твардовський підкреслив важливість відповідальності кожного окремого письменника за самого себе.

Він також спротивився збільшуванню кількості за рахунок якості.

"Пощо мені, глядачеві — сказав він, — сімсот п'єс, написаних за рік? Мені вистачило б сім повноцінних спектаклів, але з яких я кожний бажав би побачити вдруге".

Велике зацікавлення збуджує також стаття Константина Паустовського, яка була опублікована в дні з'їзду в "Літературній газеті". В своїй статті Паустовський висміює небажання сучасних письменників "писати про страждання, страх навіть перед натяком на тугу", "так ніби ціле наше життя повинно проходити під карамельним небом, при бадьорому сміху завзятих чоловіків і жінок".

"Добре, — пише Паустовський, — що Лев Толстой встиг написати "Анну Кареніну" до появи тієї традиції: він дозволив Анні знівечити родину і померти з-за чисто особистих, а через те і недопустимих міркувань".

Паустовський протиставляє також своєсільному і вульгарному тлумаченню критикою поняття "сучасність".

"Можна, — пише він, — намовити письменника замінити сучасність злободенністю. Але в такому разі у нас не буде літератури, а буде хроніка, можливо добра публіцистика, белетризована газета, швидко дозрілий і через те швидко зіпсований роман".

ВИСЛІДИ "ВИБОРІВ"

Республіканські газети від 6-го і 8-го березня оголосили висліди "виборів" до ВР УРСР (разом з списком депутатів) і до місцевих рад, які відбулися 1 березня. За цими даними, з загальної кількості 28,606,892 виборців у "виборах" депутатів до ВР УРСР взяло участь 99,98%, з них за "кандидатів блоку комуністів і безпартійних" голосувало 99,81%. Цікава річ, але повідомлення подають, що проти цього "блоку" голосувало 37,204 особи, тобто 0,13%. 32 бюлетені визнано неважкими.

До ВР УССР "обрано" 457 депутатів, в тому числі 155 жінок (33,9%), 312 членів і кандидатів у члени КПСС (68,3%), 145 безпартійних (31,7%). Робітників і колгоспників нараховується серед депутатів 227 осіб або 49,7%.

Щодо "виборів" до обласних, районних, міських, сільських і селищних рад, то тут було утворено 422,839 територіальних, окружних і дільничних виборчих комісій, в склад яких входило 1,651,681 особа. "Обрано" депутатів до 26 обласних рад, 687 районних рад, 331 міської ради, 76 районних рад у містах, 10,986 сільських рад і 677 селищних рад депутатів трудящих. Відсоток участі у виборах — подібний до попереднього, "голосування" за "бллок" — також. Всього до місцевих рад обрано 381,463 особи. Серед них — 35,91% жінок, 43,83% — членів і кандидатів у члени КПСС, 56,17% — безпартійних, 66,11% — робітників і колгоспників, зайнятих безпосередньо на виробництві. В десяти виборчих округах при виборах до сільських рад і в одному — до селищної ради кандидати не дістали абсолютної більшості голосів і не стали депутатами. В одному міському і одному сільському окрузі "вибори" не відбулися через вибуття зареєстрованих кандидатів. В одному окрузі вибори до районної ради в місті "визнані недійсними". В усіх згаданих випадках відбудуться нові "вибори".

Наведені дані дозволяють робити багато вимовних висновків.

ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК

Як подають газети від 10 березня, ЦК КПСС і рада міністрів ССРСР прийняли постанову "Про участь трудящих в охороні громадського порядку в країні", за якою схвалюється "досвід роботи молодіжних бригад сприяння міліції, комсомольських штабів, добровільних загонів" у боротьбі з особами, які "не додержують норм громадської поведінки, з'являються в нетверезому стані в громадських місцях, чинять хуліганські дії та інші проступки". Обидві названі інституції "прийняли численні пропозиції трудящих" про створення на підприємствах, будовах, транспорті, в установах, радгоспах, колгоспах, учбових закладах і будинкоуправліннях "добровільних народних дружин для охорони громадського порядку". Цими дружинами керують районні

(міські) штаби, які складаються з представників партійних та адміністративних органів, профспілкових, комсомольських організацій і окремих командирів дружин. Підкреслюється, що особовий склад дружин "комплектуються строго на добровільних началах з передових робітників, службовців, колгоспників, студентів, учнів і пенсіонерів". До дружин приймаються особи віком понад 18 років за рекомендаціями зборів колективу, до якого вони входять. Вони виконують свої обов'язки в неробочий час, мають при собі посвідчення і нагрудний знак дружинника. Дружинники співпрацюють з адміністративними органами.

Постанова вимагає "вжити необхідних заходів" для прищеплення учням, студентам і молоді "твердих навичок додержання дисципліни і правил поведінки" і зобов'язує органи прокуратури, юстиції та суду "посилити боротьбу з антигромадськими проявами, практикувати проведення відкритих судових процесів над злісними порушниками громадського порядку безпосередньо на підприємствах, будовах".

Про утворення дружин заговорила голосно вся преса в Україні. "РУ" від 11.3. подає, що вже в січні налічувалося в Єнакієві, Сталінської області, кілька добровільних народних дружин, які об'єднували понад 7,500 осіб. В робітничих селищах навколо згаданого міста "була створена така обстановка, що в хуліганів та інших порушників громадського порядку буквально земля під ногами горіла". Справи хуліганів та пияків турбують також "Робітничу газету"; багато місця присвячує їм і "Радянське право".

Не можна заперечувати проти боротьби з антисупільними елементами, але при цьому не можна закривати очей на те, що до масового поширення хуліганства спричинилося саме оте большевицьке "виховання". Тому доцільним було б нищити лихо в корені...

ПРОТИ МАЗЕПИ

Щораз ширше розгортається більшовицька пропаганда проти пам'яті гетьмана Мазепи в 250-річчя історичного бою під Полтавою. Вона поєднується не лише з наступом на український самостійницький рух, але зрушує теж сак-так упорядковані взаємини між Москвою та Швецією згадками про похід Карла XII.

У Полтаві ставлять п'єсу про перемогу Петра I над Карлом. Можна б собі уявити, що було б із Шевченком, якщо б він жив: до якої важкої відповідальності притягнула б його Москва за твори, позначені прихильністю до Мазепи.

ЛІКВІДАЦІЯ РАЙОНІВ

Указами президії ВР УССР від 21.1 зліквідовано в республіці ряд районів, а їх території включено в склад інших районів. Ліквідації підпали такі райони: у Вінницькій області — Дашівський, Ободівський і Ситковецький; у Волинській — Голубський, Головинський, Заболотівський і Сенкевичівський; у Дніпропетровській — Дніпропетровський, Сталінський і Юр'ївський; у Дрогобицькій — Дублянський, Журавнівський, Крукеницький, Новострічанський і Стрілківський; у Житомирській — Базарський і Потіївський; у Кіровоградській — Червонокам'яківський; у Миколаївській — Володимирівський, Лисогірський, Мостівський і Привільнянський; в Одеській — Андрієво-Іванівський, Жовтневий і Тузлівський; у Рівенській — Вербський, Висоцький, Деражнянський, Клесівський, Козинський, Межиріцький, Мізоцький, Олександрійський, Острожецький, Рафалівський і Тучинський; у Сталінській — Андріївський, Приморський, Залізничний р-н м. Сталіно, Портівський р-н м. Жданова, р-ни м. Чистякове: Південна Група, станція Чистякове, Червона Зірка; у Тернопільській — Коропецький і Скала-Подільський; у Хмельницькій — Вовковинецький, Міньковецький, Михайлівський; у Чернівецькій — Ленінський, Сталінський і Шевченківський р-ни м. Чернівці; в Чернігівській — Грем'яцький, Добрянський, Іваницький, Комарівський, Тупичівський і Яблунівський райони.

Про причини цих перемін у підсоветській пресі не знаходимо нічого. Можливо, що це є один з заходів щодо скорочення адміністративного апарату.

СЛІДАМИ ГІТЛЕРА

В романі Павла Загребельного "Европа 45", друкованому в цьогорічних числах журналу "Вітчизна", до речі досить фантастичному, є таке місце:

"Мова — душа народу. Найдорожче для людини — це думка, а вся солодкість думки — у рідній мові. Ворог може захопити територію.

Він може сплундрувати міста й села. Але доки живе душа народна — народ безсмертний. Вмирає душа — вмирає й народ. Без мови немає народу. Він зникає з лиця землі, як древні ацтеки. Чи не тому ворог зазіхає найперше на мову народу, який хоче уярмити?

Гітлер говорив: "Треба подумати, щоб підкорені народи ніколи не об'єдналися. Об'єднатися вони можуть лише проти нас. Через сто років у Європі буде жити двісті п'ятдесят мільйонів людей, що розмовлятимуть по-німецьки. Народи повинні забути свою мову".

Зауваги Загребельного цілком слушні. Але... Те, що хотів здійснити Гітлер, прагне тепер здійснити Москва. Ось погляньмо:

"Наші мовознавці давно вже ствердили, що в результаті перемоги Великої Жовтневої соціалістичної революції відбулося надзвичайно плодотворне збагачення лексики української мови за рахунок окремих російських слів та сприйнятих через російську мову інтернаціоналізмів. В "Курсі сучасної української літературної мови", виданому за редакцією Л. А. Булаховського, з цього приводу читаємо: "Крім сприятливого впливу на розвиток всього лексичного фонду і фразеології української мови (як і синтаксики та інших сторін мови) найближча до української російська мова, мова передової культури, мала велике значення і в збагаченні української літературної мови словами-інтернаціоналізмами, що служать для означення суспільно-економічних понять, предметів духової і матеріальної культури, науки, техніки, мистецтва і т. д." (Степан Пінчук: "Ще про історичний критерій", журнал "Жовтень" ч. 10, жовтень, 1958 року).

Або ще:

"Буржуазні націоналісти намагалися створити штучні бар'єри між російською й українською мовами, всіляко силкуючись відірвати розвиток української мови від мови російської..

В ході свого історичного розвитку українська літературна мова зазнала всебічного благотворного впливу великої російської мови. Походячи з одного східно-слов'янського кореня, відображаючи і стверджуючи споконвічну дружбу і братній зв'язок російського і українського народів, їх мови на протязі століть роз-

вивалися у взаємозв'язку і єдності..."

(Передмова до "Російсько-українського словника", видання Академії Наук УРСР, Київ, 1955).

Інакше кажучи, наведені слова Гітлера треба б було перефразувати так: "Треба подбати, щоб підкорені більшовицькою Москвою народи ніколи не об'єдналися. Об'єднатися вони можуть лише проти Москви. Через сто років у совімперії буде жити безліч мільйонів людей, що розмовлятимуть по-російськи. Народи повинні забути свою мову..."

На щастя, це гітлерівсько-московське гасло: "Народи повинні забути свою мову" не вдається українським ворогам здійснити ніякими засобами, навіть такими жорстокими, як народовбивство та асиміляція через масові виселення українців (за Гітлера в "остарбайтери" в Німеччину, за Хрущова — на цілину в Росію і в концтабори).

Але був знищений німецький гітлеризм, буде знищений і московський більшовизм, рідний брат фашизму. І тоді щойно мова кожного вільного народу може розквітнути в повній своїй красі. (пек.)

ПРИПУЩЕННЯ ПРОФ. КАЗАНЦЕВА

Варшавська газета "Жице Варшави" опублікувала інтерв'ю з советським ученим, проф. Казанцевим, який висловив припущення, що на Марсі живуть розумні істоти під поверхнею планети. Вчені дедалі більше приходять до висновку про існування розумних істот на планеті Марс.

Як сказав Казанцев, за останні роки вчені схиляються до гіпотези, що падіння т. зв. "Тунгунського метеориту" в Сибірі на початку нашого сторіччя насправді було катастрофою велетенського міжпланетного набою з ядерним двигуном, якому пощастило досягти Землі з іншої планети, ймовірно, з Марса. Далі советські вчені гадають, що обидва супутники Марса, — Фобос і Деймос, — насправді є штучними супутниками планети, випущеними багато тисячоріч тому. Крім того, два роки тому на Марсі спостерігалася явище, яке, ймовірно, було атомовим вибухом.

Проф. Казанцев заявив у своєму інтерв'ю представникові польської преси, що життя розумних істот мало б на Марсі вже давно припини-

Терень МАСЕНКО

Т А М...

Там, де лягло
Чорномор'я без меж
В білому осени злоті, —
Ти, моя мати, обніжком ідеш,
Рівна, висока, в скорботі.

Як ти пройшла
із безхмарним чолом,
Боса — по стернях і росах?
Де ти лежиш
у траві за селом
В дальніх вишневих
Глодосах?

Скільки за вік
ти зв'язала снопів,
Скільки посіяла жита?
Нині лежиш ти
в мовчанні степів,
Небом південним укрита.

Ось я в найдальші
поїхав краї —
Й тут, серед темної ночі,
Сняться натруджені
руки твої,
Сині зажурені очі.

Наче я знов
на гарячих снопах
Плачу під спів жайворонка...
Тихо проходить
в херсонських степах
Мати моя, українка.

тиса силою зміни атмосферичних умов. Однак ці істоти можуть жити під поверхнею планети, якщо їм пощастило опрацювати техніку штучного кисню.

НАЙТЯЖЧИЙ ПЕРІОД В ЖИТТІ ТІТА

Югославський президент Тіто зазначив у інтерв'ю в офіційному органі югославської ком. партії, що період його перебування в Москві перед другою світовою війною він уважає найгіршим і найтяжчим у його житті. Будучи в Москві на студіях комуністичної теорії, він постійно перебував у готелі, уникав дискусій і телефонічних розмов, тому, що НКВД підслухувало його. "Таке поводження — сказав він — врятувало мене від ножа Сталіна". Вернувшись у Югославію перед війною, він мусів жити в підпіллі, але почував себе щасливим, що не перебуває вже в Москві. Коло сто югославських колег Тіта згинули в советських чистках тому, що НКВД підслухало їхні розмови.

Замах на українську мову

(Закінчення. Початок див. на другій сторінці обкладинки)

шено. Бо питати в українській, до того ж, як гуде офіційна пропаганда, "суверенній" державі українських батьків, якою мовою вони хочуть навчати своїх дітей, є чимсь просто безприкладним! Логіка такої постанови криється в імперських апетитах російського центру: під "демократичною" вивіскою вона хоче накинати школам в Україні російську мову навчання.

Нам можуть закинути, що ми надто чорно дивимося на новий розвиток, сумніваємося в національній свідомості нашого народу і не доцінюємо його відпорності на русифікацію. Що ж, аргумент важливий, і з ним треба рахуватися. Однак його вдасться легко збити в конфронтації з дійсністю на рідних землях. Об'єктивні обставини там такі, що російська мова користується неспівмірно великими правами: вона є в переважній більшості установах урядовою мовою, нею викладають у більшості високих шкіл, фахова література і навіть белетристика писані по-російськи. Ба навіть такий пропагандивний засіб, як республіканське радіо, доволі часто вдається до російської мови, не говорячи вже про постійні трансляції з Москви. Одним словом, створено такі фактичні і психологічні обставини, при яких навчання російської мови є поплатним, а українська пахне провінційщиною і відсталістю.

Для ілюстрації подаймо пару чисел. За даними "Советской печати"

в УРСР виходив у 1957 р. українською мовою 81% газет. Подібні цифри подано і щодо теперішнього стану на першому з'їзді журналістів України, коли говорилося, що тепер появляється там понад 3 тис. різних газет, з чого близько 2.800 українською мовою. Це приблизно відповідало б кількості українського населення, хоч, розуміється, не враховуємо тут питомої ваги російської преси в Україні і поширення центральних московських видань. Але вже щодо книжкової продукції, то картина істотно міняється. В 1957 р. в Україні вийшло лише 57% книг українською мовою, причому і тут треба мати на увазі наплив імпортованих російських книг. В той же час, напр., у Грузії вийшло рідною мовою 77%, в Азербайджанській ССР — 74%, у Литовській ССР — 77% книг. Нарікання на обмеження різними лімітами і перешкоди в розповсюдженні української книги в республіці відомі не від сьогодні, і тут також можна бачити перепони в розвитку української культури.

Треба пам'ятати, що наведені дані віддзеркалюють стан відносно відлиги чи то її безпосередніх наслідків (після XX з'їзду). Сьогодні він змінюється на гірше, на що вказують наново віджилі гасла "дружби з великим російським народом", попри які не пройде жоден большевицький пропагандист в Україні.

3. Семенів

ПОЛЬСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ БОРЯТЬСЯ ЗА СВОБОДУ СЛОВА

В тому часі, коли українські письменники не можуть слова сказати про свої права, то польські письменники стоять в одвертій боротьбі проти державного втручання в їх професійні справи. Чотири місяці тому між Союзом Польських Письменників і Польською Об'єднаною Робітничою Партією виник відкритий конфлікт. З'їзд польських письменників, який відбувся всередині грудня, минулого року, переважною більшістю голосів схвалив резолюцію, яка вимагала ліквідації будья-

кої цензури над літературними творами. Письменники вимагали, щоб було видано тридцять книжок, які досі цензура не пропускала. Письменники заявили, що відмовлення видавати добрий літературний твір з політичних міркувань — безпосереднє порушення основної свободи письменника.

Орган ЦК польської компартії газета "Трибуна люду" надрукувала довгу передовицю в найрішучіших висловах, яка засуджувала резолюцію з'їзду письменників. Письмен-

ники відповіли відкритим листом, підписаним головою союзу письменників Слонімським. Вони відкидали обвинувачення "Трибуни люду" і ще раз виступали на захист свободи слова.

Що ж могла зробити партія? Звичайно, забрати голову союзу письменників за те, що він не підкоряється партійним директивам, в Польщі не можна. Неможливо також заарештувати непокірних письменників тільки за те, що вони не мають страху висловлювати свої думки вголос. Тому партія вирішила застосувати санкцію економічного характеру, яка б мала, за розрахунком партійного керівництва, викликати в письменників більш угодові настрої.

В середині лютого ц. р. міністерство культури проголосило, що всі договори про закордонні видання творів членів союзу польських письменників мають бути попередньо схвалені міністерством. До цього часу польські письменники могли вільно укладати договори з чужинцями видавцями і розпорядження міністерства переслідувало зовсім визначену мету: перешкодити виданню за кордоном "небажаних книжок". Крім того воно позбавляло деяких письменників прибутку від їхніх книг, що видавалися за кордоном. Одночасно міністерство культури попередило Союз Польських Письменників, що всі договори про видання перекладів закордонних книг на польську мову віднині мають бути заздалегідь схвалені міністерством. Це також було економічною санкцією оскільки добре оплачувана праця перекладача є джерелом заробітку для багатьох польських письменників. Особливо відчутна була ця санкція для тих письменників, чії книжки не видають в Польщі через цензурні міркування.

Союз Польських Письменників відразу ж вирішив виступити проти розпоряджень міністра культури. Виконавчий Комітет Союзу Письменників звернувся до свого адвоката, який висловив думку, що розпорядження міністра культури нелегальні і порушують закони авторських прав.

Кінець-кінцем, міністерство культури зрозуміло неспроможність своєї юридичної позиції. Декілька тижнів тому міністер культури запросив керівників Союзу Польських

Бальзак і Україна

(Закінчення. Початок див. на стор. 11-ій).

ша за Москву. Листи ці були видані в Парижі щойно в 1927 році й являли собою незакінчений цикл авторових подорожніх вражень.

14 березня 1850 року Бальзак одружився з Євеліною в костелі св. Варвари в Бердичеві і подружжя виїхало до Парижу.

Несподівана смерть Бальзака, що сталася за 5 місяців, 19 серпня 1850 року, обірвала його грандіозний план створення "Людської комедії" і зруйнувала надії тисяч його захоплених читачів побачити його нові сповнені глибокою правдою життя романи. Вона так само "була причиною тому, що не залишилось творів, в яких би він ближче обговорював або пригадував про своє перебування в Україні", як відзначав дослідник побуту письменника на нашій батьківщині Ф. Савченко.

Творча спадщина великого письменника складає коло 100 романів та повістей і вражає точністю та докладністю в описі подій та вдач персонажів, багатством деталей і фактів, знаменуючи новий — реалістичний напрям в європейській літературі. Влучно порівняв Еміль Золя "Людську комедію" з Вавилонською вежею, яку не встиг закінчити відважний архітект, хоч працював швидко, не зважаючи ні на стиль, ні на пропорції і вживаючи різноманітний будівельний матеріал.

Сестра Бальзака, мадам Сюрвіль, якій він писав найбільше листів з України, склала в 1851 році його біографію. Твори письменника були видані в Парижі ще за його життя. Кращим вважається видання 1891—1899 р. в 52 томах. Листи Бальзака видані в Парижі в 1876 році в 2 томах.

Романи Бальзака знайшли широке розповсюдження в Європі та Америці і перекладені багать-

ма мовами світу. В українському перекладі вийшов ряд творів Бальзака в Східній Україні, зокрема "Батько Горіо" під скороченим наголовком "Горіо" в перекладі Валеріяна Підмогильного, накладом "Книгоспілки" в 1927 році, "Шагренєва шкіра" в перекладі В. Вражливого, накладом "Державного видавництва України" в 1929 році, "Гобсек" і "Полковник Шабер" — обидва твори в перекладі Гр. Оберемка накладом "Державного видавництва України" в 1930 році — зі вступними статтями Сергія Родзевича і Володимира Державина. В Галичині було видано лише переклад "Батько Горіо" зі вступною статтю д-ра Остапа Гриця та "Чародійна шкіра" в перекладі В. Софроньова-Левицького. Твір про життя письменника "Помилка Оноре де-Бальзака" написав Натан Рибак, майбутній автор "Переяславської Ради".

В 160-ліття народження великого письменника, романи якого мали широкий відгомін в літературах різних народів світу, серед них і в нас в Україні, ми вшановуємо його пам'ять, зокрема й тому, що він, дізнавшись про Україну, повних 20 років життя думав про неї, мріяв поїхати туди, висловлювався з любов'ю про наш рідний край і врешті перед самою смертю здійснив своє давнє бажання та приїхав в Україну, жив серед красот її сільського краєвиду, не раз відвідував Київ, оглядав його храми, Святу Софію й Лавру, і якби не раптова смерть через кілька місяців після виїзду з України, французька література збагатилася б можливо не одним видатним твором Бальзака, в яких він зобразив би нашу батьківщину і тим спопуляризував би її серед читачів народів вільного світу.

Письменників. Він заявив, що сталося непорозуміння і що письменники його не зрозуміли. Він сказав, що його слова, що всі договори з чужинецькими видавництвами мають бути схвалені міністерством культури, висловлені були тільки як побажання. Подання договорів з чужинецькими видавцями на схвалення міністерства культури має також розглядатися як не обов'язкове, як добровільна дія, яка має за мету захист письменника, якому можуть бути невідомі чужинецькі закони про авторські права. На цьому справа і закінчилася і Союз Польських Письменників погодився з поясненнями міністра. Іншими словами, Союз Польських Письменників виступив проти урядового органу і здобув перемогу.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ,

ПОШИРЮЙТЕ

"МОЛОДУ УКРАЇНУ"!

ДОПОМОГА "СТАРШОГО БРАТА"

Лондонський науковий журнал "Сентрал Ежіен Ревью" (Огляд Середньої Азії), ч. 1 за 1958 р., опублікував цікаву студію словників таджицької мови, що виходили в Москві та Сталінабаді (Таджицька РСР). За своїм походженням таджицька мова не має нічого спільного з мовою російською, а вимова російських слів для таджиків дуже важка через брак відповідних звуків у їхній мові. Раніше таджицька термінологія нормально поповнювалася з тюркських та з арабських мов, бо ці останні під кожним оглядом ближчі до таджицької мови, ніж мова російська. Проте, незважаючи на це, радянська Академія Наук, починаючи з 30-х рр., вела систематичну працю по русифікації таджицької мови. Традиційні таджицькі, тюркські й арабські терміни викидалися як архаїзми, а російські терміни вводилися натомість. Наслідки цієї мовної політики виявляють-

ся тепер ось які. В таджицько-російському загальному словнику, виданому в 1946 р., було 6,5% чисто російських та гібридних російсько-таджицьких слів, а в такому ж словнику, виданому в 1954 р., кількість таких слів вже зросла до 12%. В таджицькому словнику фізичної термінології, видання 1948 р., слова таджицького та неросійського походження складають лише 28%, а 72% становлять слова російські або зросійщені. В словнику біологічному, видання 1941 року, ситуація трохи краща, бо тут багато сільськогосподарської термінології: в ньому таджицькі слова становлять 61%, а російські та зросійщені — 39%.

Якщо "допомога великого російського народу" розвиватиметься й далі отакими темпами, то що справді лишиться від таджицької мови років через п'ятдесят?!

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ

А. Бобровський — Вава —	1
Б. О. — Торонто —	1
Д. Завертайло — Чикаго —	1
М. Близнюк — Сен Томас —	1
М. Шаблій — Чикаго —	2
П. Гурський — Філадельфія —	3

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ" ЖЕРТВУВАЛИ:

О. Гуца — Ст. Поул	\$2.00
Л. Діловська — Рочестер	2.00
А. Бобровський — Вава	5.00
І. Дрозд — Торонто	2.00
І. Сидорець — Трентон	1.00
І. Бутенко — Рочестер	1.00
А. Крамар — Торонто	2.00
І. Журжа — Філадельфія	4.00
В. Радченко — Монреаль	2.00
А. Хорошилів — Рочестер	1.00
М. Моргун — Ньюарк	2.00
І. Павленко — Ньюарк	1.00
М. Близнюк — Сен Томас	2.00
М. Вац — Філадельфія	2.00
Ю. Криволап — Філадельфія	1.00

Філія ОДУМ-у в Сен Кетеринс з
Новорічної забави — \$60.00

Всім жертводавцям Редакція і Ад-
міністрація сердечно дякує.

З ЗАБАВИ НА ДЕМОКРАТИЧНУ ПРЕСУ:

Ініціативний Комітет у місті Ро-
честер зробив забаву і чистий до-
хід розпреділили на українську
демократичну пресу. Для журналу
"Молода Україна" припала сума
\$10.00.

Щиро дякуємо демократам з Ро-
честеру за Вашу пожертву.

Редакція та Адміністрація.

Кредитова Кооператива "Україн-
ський Народний Дім" пожертвувала
суму \$100.00 (сто) на пресовий фонд
журналу "Молода Україна", за що
Редакція та Адміністрація вислов-
лює свою сердечну подяку.

Крамниця Залізних Товарів

TAGLIETTI HARDWARE

1477 Dundas St. West

(біля Dufferin)

Tel.: LE - 6 - 3826

Власник: П. ГОЛОВАТИЙ.

Різне приладдя, скло, дитячі ровери.
Багатий вибір фарб, найкращих
фірм у Канаді

Flo Glaze i Love Brothers

Кухонне приладдя. Великий вибір
порцеляни та скляних виробів.

НОВА І ЄДИНА В ТОРОНТО РАДІОПРОГРАМА «ПІСНЯ УКРАЇНИ»

має шану повідомити українське громадянство, що по довгих
організаційних зусиллях їй вдалося поширити тривалість
своїх радіопередач з ПІВ - ГОДИНИ на ОДНУ ГОДИНУ.

СЛУХАЙТЕ НАШУ ПРОГРАМУ КОЖНОЇ СУБОТИ
від год. 4:30 до 5:30 ВЕЧОРА З РАДІОВИСИЛЬНІ СНWO
НА ХВИЛІ 1250 М.

Наші радіопередачі можна чути не лише в Торонто, але також
і в ГАМІЛЬТОНІ, СТ. КАТЕРІНС, ГРІМСБІ, БЕРІ й околицях.

В радіопрограмі "Пісня України" виступають визначні українські
мистці, науковці, журналісти, обговорюються актуальні події з укра-
їнського життя.

Підтримуйте єдину в Торонто українську радіопрограму, над-
силайте нам свої побажання й зауваги на адресу:

64 Hewitt Ave., Toronto, Ont. Tel.: EM 6-3380

У СПРАВІ КУПІВЛІ Й ПРОДАЖУ РЕАЛЬНОСТЕЙ

звертайтесь

до

найбільшого українського бюро продажу реальностей

R. CHOLKAN Real Estate Ltd.

527 Bloor St. W. Toronto, Ont. Tel.: LE 2-4404

ГОТЕЛІ — КАМ'ЯНИЦІ — ДОМИ — ПІДПРИЄМСТВА

Єдина на вулиці Квін
українська крамниця меблів
і домашнього устаткування

ALPHA FURNITURE CO. LTD.

735 Queen St. W.

Tel.: EM 3-9637

та

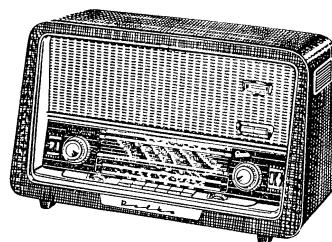
ALPHA WAREHOUSE

587 Queen St. W.

Tel.: EM 8-3336

Радіоапарат німецької марки

GRAETZ — POLKA.



Для тих, що бжають мати
щось справді надзвичайне.
Бездоганна звукова система
т. зв.

Concert Hall Diffusion System.

2 звукові регістри,

6 автоматичних перемикачів
(push buttons)

та інші найновіші

удосконалення.

Також великий вибір апаратів
інших марок.

Звертайтеся до нас
за каталогами.

УВАГА!

УВАГА!

Тих, хто ще не розрахувався з ад-
міністрацією "Молодої України" за
книжки В. Бендера "Марш Моло-
дості", просимо негайно розрахува-
тись і вислати гроші, або звернути
непродані книжки.

Адміністрація "Молодої України"
мусить розрахуватись за ці книж-
ки з видавництвом. Адміністрація.

Кольпортери, чи Ви вже розраху-
валися з видавництвом за журна-
ли? Якщо ні, то зробіть це негайно,
бо писати нагадування нема коли!